

Stefan Fina, Bastian Heider,
Cristina Raț

România inegală

Disparitățile socio-economice regionale din
România

EUROPA

EUROPA

Europa are nevoie de social-democrație!

De ce avem nevoie de Europa? Le putem demonstra cetățenilor europeni oportunitățile oferite de politica socială și o social-democrație puternică în Europa? Acesta este scopul noului proiect al Friedrich-Ebert-Stiftung „Politică pentru Europa”. El arată că integrarea europeană poate fi întreprinsă într-un mod democratic, economic și echilibrat din punct de vedere social și cu o politică externă solidă.

Următoarele chestiuni vor fi deosebit de importante:

- Europa democratică
- Transformare socială și ecologică
- Politica economică și socială din Europa
- Politica externă și de securitate din Europa

Ne concentrăm asupra acestor chestiuni prin evenimentele și publicațiile noastre. Oferim un impuls și furnizăm recomandări decidenților din politică și sindicate. Scopul nostru este să facem să avanseze dezbateră despre viitorul Europei și să creăm propuneri specifice care să dea contur unor zone centrale ale politicilor. Prin această serie de publicații, vrem să vă angajăm în dezbateră despre „Politică pentru Europa”!

Despre această publicație

În ultimii ani, România a fost economia UE cu cea mai rapidă creștere, dar, în același timp, ultimul deceniu a fost o perioadă nu doar de prosperitate economică și continuă emigrare, ci și de disparități spațiale din ce în ce mai mari. Beneficiile economice ale integrării europene nu au fost distribuite în mod egal în întreaga țară. În ciuda unor disparități regionale în creștere, această chestiune nu a fost prioritizată de decidenții politici de-a lungul ultimelor trei decenii. Raportul despre disparitățile regionale din România identifică variațiile spațiale curențe ale punctelor tari și punctelor slabe în lumina viitoarelor riscuri și provocări la adresa țării și cere ca această chestiune să fie abordată de unele politici naționale și europene noi.

Despre autori

Stefan Fina este profesor de geografie la Universitatea RWTH din Aachen și șef al departamentului de geoinformație și monitorizare al ILS – Institutul de Cercetare pentru Dezvoltare Regională și Urbană din Dortmund.

Bastian Heider este geograf economic și coadministrator al departamentului de geoinformație și monitorizare al ILS – Institutul de Cercetare pentru Dezvoltare Regională și Urbană din Dortmund.

Cristina Raț este lector la Facultatea de Sociologie a Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, și membră a Institutului pentru Solidaritate Socială.

Responsabili pentru această publicație în cadrul FES

Dr. Philipp Fink, Director al Friedrich-Ebert-Stiftung pentru Țările Nordice.

Juliane Schulte, Directoare a Friedrich-Ebert-Stiftung România.

Cu sprijinul financiar al Parlamentului European.

Prezentul raport nu reprezintă punctul de vedere al Parlamentului European.

Stefan Fina, Bastian Heider,
Cristina Raț

România inegală

Disparitățile socio-economice regionale din
România

INTRODUCERE	2
1. INEGALITATEA STANDARDELOR DE TRAI DIN ROMANIA	5
1.1 Modelul de dezvoltare al centrului urban	5
1.2 Regiunile cu venituri mici	6
1.3 Lipsa capacității administrative regionale	6
2. ROMÂNIA ASTĂZI: ÎNTRE MOȘTENIRILE ISTORICE ȘI INTEGRAREA EUROPEANĂ	8
2.1 Analiza de cluster	9
2.2 Patru Românii	12
3. NOI POLITICI PENTRU EGALITATEA CONDIȚIILOR DE TRAI ȘI COEZIUNE SOCIALĂ	14
3.1 Principale recomandări referitoare la politicile naționale	14
3.2 Recomandări specifice clusterelor	16
3.3 România și prioritățile sociale și economice europene pentru 2019–2024	18
3.4 Concluzie: Normalizarea inegalităților	18
ANEXA A Documentarea indicatorilor	20
ANEXA B Note metodologice	21
ANEXA C Game ale valorilor indicatorilor	22
Bibliografie	23
Lista de figuri și grafice	24

INTRODUCERE

După integrarea în UE din 2007, România a cunoscut o creștere economică impresionantă și a reușit să intre în cercul așa-numitelor țări cu venituri mari. Dar, în ciuda celui mai mare ritm de creștere din UE, România rămâne una din cele mai puțin dezvoltate țări europene: salariul mediu e unul din cele mai mici din UE, iar proporția săracilor care muncesc cea mai mare. Standardele de trai reduse se reflectă și în nivelul scăzut al protecției sociale și o speranță de viață cu peste cinci ani mai mică decât media UE.

O privire mai atentă dezvăluie faptul că beneficiile tranziției postsocialiste și ale integrării europene sunt distribuite foarte neuniform și că există o puternică polarizare între zonele urbane și cele rurale: în timp ce capitala și alte orașe mari au putut atrage niveluri mari de investiții care au creat locuri de muncă mai bune, în ample zone rurale oamenilor le este greu să-și câștige existența. În căutarea unor oportunități de venit mai bune, oamenii părăsesc țara cu milioanele, făcând din România o țară de emigrație.

Analiza de cluster întreprinsă în acest raport de Stefan Fina și echipa lui de la Institutul de Cercetare pentru Dezvoltare Regională și Urbană (ILS) din Dortmund, în colaborare cu expertul nostru român, arată că, în termenii condițiilor de trai, indicatorilor economici și bunăstării sociale, România poate fi împărțită în patru regiuni distincte, ceea ce noi numim „Cele Patru Români”. Un sfert din populație trăiește în și în jurul Bucureștiului și alte orașe mari în care calitatea vieții este mult peste media românească. Alte 50 de procente din populație trăiesc în „mijlocul rural al României”, cum spun autorii. Aceste zone nu ajung la același nivel de bunăstare ca regiunile urbane dinamice. În sfârșit, unul din șase români trăiește în zone periferice defavorizate cu provocări socio-economice foarte semnificative, care duc la sate abandonate și dificultăți ale autorităților publice în a oferi bunuri publice de bază.

Deși disparitățile regionale sunt în creștere, ceea ce produce consecințe demografice și sociale grave și amenință să alimenteze nemulțumirea cetățenilor față de instituțiile și convențiile democratice, politice și sociale ale țării, nu există o dezbatere publică substanțială despre modalitatea combaterii acestor inegalități teritoriale. Ne putem gândi la un model de dezvoltare care oferă oportunități egale și standarde de trai înalte indiferent de domiciliul cuiva? Provocarea pe care vrem să o subliniem pentru creatorii de politici, atât cei naționali, cât și cei europeni, este că, pentru a oferi

șanse și egalitate pentru toți indivizii, indiferent de contextul lor economic și social, este neapărat necesară combaterea inegalităților regionale.

Rezultatele acestui raport subliniază nevoia de reformare a politicilor economice și sociale la nivel național, ca și la nivelul UE. Autorii arată importanța asigurării bunăstării la un nivel egal în întreaga țară. Pentru realizarea acestui lucru, ei sugerează modificarea modului în care sunt gândite disparitățile regionale. Politicile care redistribuie resurse la nivel local și creează un cadru de reglementare mai bun sunt cruciale.

În lipsa intervenției sectorului public nu vor fi generate oportunități. Nu e vorba doar de a pune un accent mai apăsător pe nevoile regiunilor rămase în urmă, ci mai degrabă că dezvoltarea economică va fi sustenabilă doar dacă toate zonele se dezvoltă și ating niveluri înalte de bunăstare.

Aceeași abordare ar trebui dusă și la nivelul UE; este nevoie ca sfera politicilor de coeziune ale UE să fie ajustată și să înțelegem că multe alte politici europene pot contribui la abordarea clivajelor sociale și regionale; pactul verde european, strategia europeană pentru drepturile copilului, strategia europeană pentru egalitate de gen, ca să amintim doar câteva. Politicile regionale și structurale ar trebui să se împletească mai mult cu alte programe administrative cum ar fi cercetarea și dezvoltarea, inovația și politica industrială. Trebuie urmată o abordare mai largă care promovează bunăstarea economică și socială, iar UE trebuie să abordeze chestiunea inegalităților sociale și economice în toate dimensiunile ei. În conceperea programelor și politicilor ar trebui luați în considerare posibili factori sociali și economici de dezvoltare regională de tip acțiune și reacțiune. În locul focalizării pe concentrarea spațială a efectelor creșterii și ocupării, obiectivul ar trebui să fie atingerea unei situații de creștere mai echilibrate, prin crearea de legături între centrele de creștere dinamică și regiunile rămase în urmă.

Acest studiu face parte dintr-un proiect comun al FES și FEPS referitor la disparitățile socio-economice regionale din cinci state membre UE (Finlanda, Suedia, Estonia, Italia și România). Constatările studiilor naționale asupra disparității constituie baza unei analize europene care urmărește să avanseze propuneri de reformare a abordării UE a politicii regionale și să potențeze capacitatea UE de a compara politicile de coeziune. Dezvoltarea și bunăstarea locale din toate zonele unei țări este nu doar un obiectiv al politicii econo-

mice, ci și o chestiune de consolidare a democrației și de asigurare de oportunități și participare pentru toți. Inegalitățile spațiale crescând din multe state membre UE au alimentat ascensiunea unor mișcări și forțe antidemocratice și i-a făcut pe oameni să pună la îndoială instituțiile democratice și politice. Pentru a risipi nemulțumirile crescând, statele membre UE și instituțiile UE trebuie să abordeze aceste inegalități și să urmeze o strategie de dezvoltare mai echilibrată.

JULIANE SCHULTE

Directoare a Friedrich-Ebert-Stiftung
România

DR. PHILIPP FINK

Director al Friedrich-Ebert-Stiftung
Biroul Țările Nordice

DR. DAVID RINALDI

Director de politici
Foundation for European
Progressive Studies (FEPS)

1

INEGALITATEA STANDARDELOR DE TRAI DIN ROMÂNIA

La prima vedere, chestiunea disparităților regionale s-a bucurat de mai puțină circulație politică decât tema recurentă a clivajului urban-rural. O privire mai atentă dezvăluie faptul că discuțiile despre inegalitățile sociale și economice regionale fie au rămas subordonate încercărilor de reformare a birocrăției de stat, fie au fost conversații foarte tehnice ale experților bazate pe indicatori complecși (Sandu 2011; Zaman et al. 2013; Ionescu-Heroiu et al. 2013; Benedek et al. 2019) care au adoptat uneori explicații ale dependenței de cale cultural-istorice care ar putea legitima descentralizarea (Sandu 2020). E important faptul că aceste studii cad de acord că disparitățile sociale și economice teritoriale au crescut în România după 1990. La fel de important, ele fac aserțiuni diferite referitor la faptul că orașele mari stimulează sau nu dezvoltarea regională.

Disparitățile regionale s-au amplificat semnificativ după schimbarea de regim politic din 1989. La începutul anilor '90, patru regiuni aveau un PIB per capita mai mare decât media națională, în timp ce în 2018 acest lucru era valabil doar în cazul a două dintre ele¹. Mai mult, dacă în 1993 PIB-ul per capita nu scădea în niciuna dintre regiuni sub 80% din media națională, în 2018 Regiunea Nord-Est avea doar 63% din media națională a PIB-ului per capita (INS 2020). București-Ilfov, regiunea cu cea mai rapidă creștere, a pornit de la 136% din media națională în 1993 pentru a ajunge la 227% în 2018. În termenii decalajelor inter-regionale, ar trebui remarcat că, dacă în 1993 cea mai săracă regiune, Nord-Estul, avea 59% din PIB-ul per capita al celei mai dezvoltate regiuni, București-Ilfov, în 2018 această proporție scăzuse la 27%². Rapoartele Institutului Național de Statistică dezvăluie faptul că aceste disparități economice sunt compatibile cu alte dimensiuni ale inegalității, cum ar fi speranța de viață, ratele ocupării și șomajului, școlarizarea, resursele materiale private și publice (Sandu 2011).

1.1 MODELUL DE DEZVOLTARE AL CENTRULUI URBAN

Aplecându-se asupra întrebării dacă orașele mari servesc sau nu drept motoare ale dezvoltării regionale, unii autori au presupus că dezvoltarea economică mai mare a celor mai „competitive” orașe se va răsfrânge asupra regiunilor lor și le va îmbunătăți situația, chiar și dincolo de zona metropolitană (Ionescu-Heroiu et al. 2013). Alții au scos la lumină faptul că decizia politică de a investi fonduri guvernamentale și europene mai ales în așa-numitele orașe poli de creștere, care ulterior au avut posibilități mai bune de a profita de conectivitatea și infrastructura lor spațiale, a dus, după integrarea în UE, la creșterea inegalităților economice regionale (Benedek et al. 2019). Probe empirice recente subliniază faptul că proximitatea spațială a localităților față de orașe mai dezvoltate nu neapărat sporește, ca atare, probabilitatea ca ele să se dezvolte mai bine, mai degrabă regiunea urbană specifică în care sunt plasate influențând nivelul lor de dezvoltare umană locală (Sandu 2020).

Astfel, nu doar diferențele regionale rămân semnificative, ci și disparitățile intraregionale de dezvoltare umană locală variază în funcție de regiune. Pentru localitățile urbane, proximitatea și conectivitatea față de alte orașe are efecte pozitive semnificative asupra dezvoltării umane locale, în timp ce, pentru localitățile rurale, ponderea angajaților navetiști are cel mai puternic efect pozitiv (Sandu 2020). Mai mult, marginalizarea socială și spațială din zonele rurale variază semnificativ în funcție de regiune; Regiunea Nord-Est are de două ori mai mulți locuitori care trăiesc în zone rurale marginalizate (11,3%), în comparație cu media națională (6,2%), în timp ce regiunea Centru înregistrează și ea o proporție mai mare (8%), cu diferența importantă că, în ultimul caz, majoritatea acestor zone marginalizate sunt locuite predominant de etnici romi (Teșliuc et al. 2015: 38).

Astfel, în aceste zone din urmă, consecințele sărăciei și segregării sunt înrăutățite de profilarea și prejudecățile etnice. La rândul lor, chiar și cele mai dezvoltate orașe au zone grav defavorizate (Swinkels et al. 2016), care adesea găzduiesc cele mai dezavantajate segmente ale comunității romani. Localizarea în orașe mari, în creștere rapidă, cum ar fi București sau Cluj-Napoca, poate să accelereze procesele de gentrificare și periferalizare a sărăciei, care îi afectează în mod disproporționat pe romi (Vincze et al. 2014, 2019).

¹ În 1993, cele patru regiuni cu PIB per capita mai mare decât media națională erau: Centru, București-Ilfov, Sud-Est și Vest. În 2018, cele două regiuni erau București-Ilfov și Vest (INS 2020).

² Calcule ale autorilor bazate pe date oferite de setul de date Tempo online (INS 2020).

1.2 REGIUNILE CU VENITURI MICI

Trecând de la nivelul național la cel european, ar trebui să remarcăm că în 2017, la 10 ani după integrarea României în UE, Comisia Europeană (CE) a emis, la inițiativa Corinei Crețu, la acel moment comisar pentru politica regională, un raport despre regiunile UE care „rămân în urmă”. Raportul face distincție între regiunile „cu creștere lentă”, amplasate mai ales în statele membre din sudul Europei, și regiunile „cu venituri mici”, amplasate mai ales în noile state membre din estul Europei, care înregistrează salarii mai mici în ciuda creșterii accentuate a PIB-ului. România avea cinci astfel de regiuni cu venituri mici, anume Nord-Est, Nord-Vest, Sud-Est, Sud-Muntenia și Sud-Vest Oltenia. E important faptul că raportul e de acord cu constatările ulterioare ale lui Benedek et al. (2019) că, spre deosebire de alte state membre noi din Europa Centrală și de Est, mai ales Polonia, România a investit semnificativ mai mult în formarea brută de capital fix (FBCF) în regiunile relativ prospere decât în cele rămase în urmă. Această discrepanță a FBCF a persistat de-a lungul întregii perioade a integrării în UE și, ulterior, până în 2015 (ultimele date disponibile). În 2008, atunci când rata investițiilor în FBCF, ca procent din PIB, era cea mai mare, valoarea ei era de doar 28% pentru regiunile rămase în urmă și aproximativ 48% pentru celelalte (CE 2017: 55). Aceste investiții au scăzut accentuat în anii crizei globale (2009–2012) și apoi au crescut treptat, mărind din nou decalajul dintre regiunile rămase în urmă și celelalte regiuni din România.

Potrivit ultimului Anuar Regional Eurostat (2020), dintre regiunile NUTS-2 cu cele mai mari ponderi ale celor care trăiesc în risc de sărăcie din UE, în comparație cu media UE de 16,8%, vedem că Regiunea Nord-Est ocupă locul al cincilea (35,6%) și Sud-Vest Oltenia locul al șaptelea (34,3%) (vezi Eurostat 2020: 80). Deși cifrele Eurostat defalcate pe NUTS-2 sunt utile din punct de vedere analitic, României continuă să-i lipsească politici regionale la nivel NUTS-2, iar punctele nodale ale guvernării rămân la nivel național, județean și local. Prin urmare, indicatorii de la nivel județean și clusterelor de județe cu profiluri socio-economice similare și participare politică comparabilă sunt mai utile din punctul de vedere al concepției de politici.

Ca țară de la semiperiferia capitalismului global, România este deopotrivă o țară de emigrare a forței de muncă, în căutare de locuri de muncă mai bine plătite, și țară de investiții de capital, din ce în ce mai importante în cadrul lanțurilor de producție transnaționale și pentru externalizarea proceselor de afaceri. Unele țări sau regiuni pot afișa un PIB per capita mai redus, dar totuși să aibă standarde de trai relativ bune din cauza remitențelor trimise în țară de lucrătorii transnaționali. La rândul lor, alte țări sau regiuni pot să pară mai productive, cu PIB per capita mai mare, dar să sufere din cauza inegalităților mari de venit și a dificultăților de a se descurca ale celor care câștigă salariul minim, mai ales în cazul în care nu sunt nici proprietari de locuință, nici beneficiari ai stocului foarte limitat de locuințe sociale subvenționate.

1.3 LIPSA CAPACITĂȚII ADMINISTRATIVE REGIONALE

În ciuda probelor statistice ale unei eterogenități teritoriale în creștere, politicile publice nu au reușit să abordeze în mod adecvat disparitățile regionale și inegalitățile urban-rural din interiorul regiunilor. O dezbateră publică de substanță despre strategiile pe termen scurt și lung de combatere a inegalităților teritoriale nu a avut loc până acum, iar investițiile de la bugetul național central în măsuri de dezvoltare a anumitor regiuni sunt văzute adesea ca servind interese politice. Proiectele finanțate de UE bazate pe ideea „dezvoltării locale plasate sub responsabilitatea comunității” (DLRC) și a „grupurilor de acțiune locală” (GAL) care au evoluat din programul LEADER³ în zonele rurale nu pot să compenseze o strategie națională cuprinzătoare, mai ales în localitățile cel mai puțin dezvoltate care se confruntă adesea și cu un deficit de know-how. Faptul că regiunile de dezvoltare din România (NUTS-2), menite să joace un rol important în politicile regionale europene de coeziune, continuă să constituie practic entități nonguvernamentale lipsite de orice autoritate administrativă de a solicita fonduri UE și de a le gestiona creează și el probleme. Cele opt regiuni de dezvoltare din România au fost lansate în 2003 de Ministerul Administrației Publice social-democrat condus de Octav Cozmâncă. Cu toate acestea, în urma opoziției aceuiași partid social-democrat care le-a inițiat, ele au rămas doar diviziuni teritoriale lipsite de putere administrativă. În 2011, Traian Băsescu, la acel moment președintele României, a venit cu o propunere de reorganizare teritorial-administrativă a țării cu opt regiuni de dezvoltare, dar nu a reușit să obțină consens politic și, de asemenea, s-a confruntat cu obstacole constituționale⁴. Principalul lui argument, care a revenit de-a lungul întregii lui președinții, a fost că reorganizarea regională ar duce la debirocratizare. Accentul pus pe reducerea birocrăției și creșterea eficienței a rămas dominant în discursul politic mainstream, în ciuda schimbării guvernelor, punând în umbră preocupările față de inegalitățile regionale tot mai mari și încercarea de a le combate (Pantazi 2020).

Problema reformelor administrativ-teritoriale, dar și cea a disparităților regionale, ar trebui analizată în legătură cu chestiunea alocărilor de la bugetul național central către bugetele locale pentru proiectele de investiții. Acestea includ alocări specifice pentru o varietate de investiții care merg de la construirea de drumuri locale sau interjudețene, poduri și rețele de alimentare cu apă și canalizare până la construirea de școli și grădinițe. Astfel de alocări constituie instrumente importante de reducere a disparităților regionale. Importanța acestor fonduri este subliniată și de faptul că, în 2013, doar ceva mai puțin de o pătrime (mai exact, 650) dintre unitățile teritorial-administrative rurale (în total 2.860) au reușit să-și acopere costurile de personal din veniturile la bugetul lor, provenind în principal din impozitul pe venit (EFOR 2013). Din nefericire, chiar dacă pot constitui un instru-

³ Vezi Rețeaua Europeană de Dezvoltare Rurală, https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld_en (27.01.2020).

⁴ Constituția României nu consideră regiunile unități teritorial-administrative.

ment important de reducere a disparităților teritoriale, alocările bugetare de la bugetul central au fost încadrate mai ales ca problemă de clientelism politic, iar chestiunea combaterii inegalităților a rămas de importanță secundară.

În concluzie, chestiunea disparităților regionale nu a fost prioritarizată de decidenții politici în ultimele trei decenii, în ciuda unei ample conștientizări publice a importanței ei și a disponibilității probelor statistice referitoare la multiplele ei dimensiuni. Când a reapărut periodic pe agenda politică, a rămas cel mai adesea subordonată altor imperative politice, cum ar fi încercarea de reformare a statului, de ameliorare a eficienței instituționale, de îndeplinire a sarcinilor administrative, de diminuare a birocrăției și corupției. Astfel, combaterea disparităților regionale este considerată de regulă un corolar probabil al încercărilor de reformare a statului, mai degrabă decât un obiectiv politic de sine stătător care necesită politici specifice bine țintite.

2

ROMÂNIA ASTĂZI: ÎNTRE MOȘTENIRILE ISTORICE ȘI INTEGRAREA EUROPEANĂ

După integrarea ei în UE din 2007, România a cunoscut o dezvoltare remarcabilă și turbulentă, caracterizată de creștere economică masivă, dar și de un declin continuu al populației, ca și de crize politice și economice. În ultimii ani, România a fost economia cu cea mai rapidă creștere din UE, cu un ritm de creștere al PIB-ului mediu anual de aproximativ 4,4% (2007–2009). În 2019, Banca Mondială a clasificat pentru prima oară România drept țară cu venituri mari. În același timp, România continuă să fie una din cel mai puțin dezvoltate țări din Uniunea Europeană. PIB-ul per capita este al doilea cel mai mic dintre toate țările UE. Speranța medie de viață, de 75,9 de ani, este cu peste cinci ani sub media europeană. Oportunitățile de venit limitate și condițiile de trai sub medie, în comparație cu cele ale altor state membre UE, sunt unele din motivele pentru care România a fost o țară de emigrație de-a lungul ultimelor câteva decenii. Între 2001 și 2016, populația emigrantă a României a crescut de la 1,3 milioane la 3,6 milioane (OCDE 2019), constituind acum a cincea cea mai mare populație emigrantă din lume: cel puțin 17% din cei născuți în România nu mai locuiesc în țară.

În același timp, ultimul deceniu a fost nu doar o perioadă de prosperitate economică și emigrare continuă, ci și de creștere a disparităților spațiale (Török 2019; Benedek et al. 2019). Ca în multe alte țări ale Europei Centrale și de Est (ECE), beneficiile economice ale integrării europene nu au fost distribuite în mod egal în întreaga țară (Kallioras et al. 2010). Presiunile transformatoriale ale secolului XXI de globalizare și integrare europeană expun economia României unor noi motoare ale inegalității și condițiilor de trai divergente:

- Deși România este una din țările europene cel mai puțin urbanizate, mai puțin de 54% din populație trăind în orașe, creșterea economică este puternic concentrată în orașele mari. Cele mai înalte rate ale creșterii venitului și ocupării au fost obținute în București și județele care conțin orașe secundare sau universitare precum Timișoara, Cluj, Sibiu, Brașov și Iași. Aici constituie industriile manufacturiere și intensive în cunoaștere cele mai lucra-tive piețe ale muncii din România.
- În schimb, imense zone rurale cu densitate a populației redusă și structuri economice subdezvoltate manifestă o creștere a venitului și ocupării modestă. Aceste zone sunt dominate de oportunitățile de venit limitate, cu un sector agricol tradițional persistent. Mai ales județele rurale și zonele de graniță din est pot fi caracterizate

de ponderi reduse ale salariaților în populația de vârstă activă. Din acest motiv, România manifestă o puternică polarizare între zonele urbane și cele rurale.

- Multe județe rurale, mai ales din regiunile de graniță sud-estice și nord-estice, au un acces redus la asistența medicală și infrastructura publică. Numărul medicilor de familie per capita și ponderea gospodăriilor conectate la sistemele publice de alimentare cu apă din aceste regiuni sunt semnificativ mai mici decât media românească.
- Majoritatea județelor rurale suferă de pe urma unei pierderi continue de populație cauzate de migrația internă. Cele mai mari câștiguri pe de urma migrației interne au fost înregistrate în zone urbanizate precum Iași⁵ și București. În același timp, emigrația permanentă spre Europa de Vest afectează mai ales orașele mari. Drept consecință, și în același timp din cauza declinului natural al populației și suburbanizării, viteza urbanizării din România este încă relativ redusă (Restrepo Cadavid et al. 2017; Török 2014).
- Speranța medie de viață din județele urbane susmenționate, ca și din unele județe mai degrabă rurale din partea vestică a României, a crescut cu peste 10 ani de la sfârșitul regimului comunist din 1989 încoace. În schimb, speranța de viață din județele rurale din nord-est a crescut, în același interval, cu doar cinci ani. Diferența este strâns legată de condițiile de trai divergente pe care România le-a cunoscut în ultimii 30 de ani.

Unele informații suplimentare despre participarea socială și politică, ca și despre oportunitățile educaționale și acțiunile statului, completează dimensiunile inegalității și duc la o evaluare integrată a condițiilor cadru pentru viitoarea dezvoltare a României. Constatările trebuie discutate în lumina nevoilor transformatoriale imediate curente (respectiv legate de pandemie) și pe termen lung (respectiv schimbările climatice, integrarea globală). Prin urmare, raportul identifică variațiile spațiale curente ale punctelor tari și punctelor slabe în lumina riscurilor și provocărilor viitoare la adresa țării. Următoarea secțiune explică alegerea indicatorilor pentru dimensiunile inegalității tratate în acest studiu: (1) economia,

⁵ Iașul a înregistrat un număr semnificativ de noi migranți veniți din Moldova.

ocuparea și piața muncii, (2) oportunitățile educaționale și șansele în viață, (3) prosperitatea și sănătatea, (4) acțiunile statului și participarea și (5) pattern-urile migrației interne.

2.1 ANALIZA DE CLUSTER

Majoritatea studiilor anterioare despre disparitățile din România s-au concentrat asupra perspectivelor economice (Nica et al. 2018; Goschin 2014). Studiul nostru potențează această viziune cu ajutorul unei selecții de indicatori care descriu punctele tari și punctele slabe ale României dintr-o perspectivă socio-economică cuprinzătoare. Indicatorii folosiți pentru a surprinde variația și diferențele spațiale ale acestora au fost aleși pentru puterea lor explicativă pentru temele amintite mai sus. Ei reprezintă dezvoltările inegale care pot fi asociate condițiilor cadru geografice și interpretate în comparație cu dezvoltările din alte părți ale țării. Pe lângă alegerea indicatorilor, finețea spațială a datelor de intrare este importantă. Majoritatea cercetărilor anterioare asupra disparităților regionale din România s-au bazat pe nivelul spațial al regiunilor de dezvoltare sau NUTS-2 (vezi, de exemplu, Surd et al. 2011; Boldea et al. 2012; Eurostat 2020). Cu excepția alocării de fonduri europene, aceste regiuni nu au nicio competență politică sau administrativă. Din acest motiv, ca zone de observație ale acestui raport au fost alese județele (regiuni NUTS-3), dat fiind că ele reprezintă sferile majore de influență ale acțiunii politice și guvernantei. În ciuda faptului că politicile naționale și de stat, ca și deciziile locale interacționează întotdeauna într-o anumită măsură, valorile pentru nivelul județean manifestă, în acest context, mai multă valoare informativă decât nivelurile administrative superioare unde datele sunt agregate, iar mediile pot duce la estomparea pattern-urilor spațiale.

Noutatea metodologică a acestui raport este analiza integrată a unui set comprehensiv de indicatori de nivel județean cu ajutorul unei proceduri statistice cunoscute drept analiză a componentelor principale și de cluster. Hărțile indicatorilor singurari sunt combinate în zone cu puncte tari și puncte slabe similare, în comparație cu media națională. Harta rezultată ne informează despre o tipologie spațială a disparităților din România, Harta disparităților din România. E important să citim harta în conjuncție cu informații statistice însoțitoare despre gama valorilor indicatorilor care formează un cluster. Mai mult, o scurtă interpretare textuală descrie pattern-urile spațiale vizibile, urmărind factorii explicativi.⁶

1. **Rata de dependență demografică, salariați, lucrători din sectoare bazate pe cunoaștere** (*Economie, ocupare și piața muncii*): Rata de dependență demografică indică proporția persoanelor dependente față de persoanele de vârstă activă. Valorile sporite indică solicitări sporite ale persoanelor dependente și presiuni sporite asupra fondurilor private și publice de sprijinire a lor. Valorile mari sunt adesea o consecință a îmbătrânirii demografice și a migrării persoanelor de vârstă activă. Ocuparea este fundamentul câștigării existenței și al par-

ticipării sociale. Proporția salariaților față de populația între 20 și 65 de ani⁷ descrie potrivirea dintre oportunitățile economice pe care le are de oferit o regiune și nivelul de calificare și preferințele forței de muncă locale și regionale. Persoanele angajate generează de regulă fondurile pentru persoanele dependente, prin intermediul contribuțiilor de venit și asigurărilor sociale. Dincolo de simpla disponibilitate a locurilor de muncă, orientarea către cunoaștere a pieței regionale a muncii este un factor important pentru viitorul creșterii și bunăstării. Ponderele angajaților din industriile cunoașterii (definite drept servicii specializate, științifice și tehnice, finanțe și imobiliare) indică puterea inovatoare și viitoarea orientare a unei economii regionale.

2. **Rata abandonului școlar** (*Oportunități educaționale și șanse în viață*): Educația și calificarea sunt o precondiție esențială pentru ca persoanele neocupate să găsească locuri de muncă lucrative și să reușească în viață. Proporția celor care abandonează școala fără să absolve reprezintă ponderea tinerilor adulți care au șanse reduse să concureze pe niște piețe ale muncii din ce în ce mai competitive și intensive în cunoaștere. Cifrele mari sunt asociate cu riscuri mari de excluziune socio-economică.
3. **Speranță de viață, venit brut mediu, medici de familie** (*Prosperitate și sănătate*): Diferențele regionale ale speranței de viață pot fi interpretate drept rezultat al variațiilor regionale ale condițiilor de trai. Ele pot fi cauzate de diferențele de bunăstare, dar și de niveluri diferite de acces la îngrijirea sănătății și furnizarea de servicii medicale. Venitul este fundamental pentru acoperirea costului traiului. Un venit insuficient duce la excluziune și presiune asupra familiilor și/sau a statului asistențial să acopere costurile de trai ale persoanelor dependente. Numărul medicilor de familie la 100.000 de locuitori este folosit ca reprezentant al accesului la servicii medicale dintr-o regiune. Cererea mare poate să determine densități mai mari, de exemplu în regiunile cu o pondere ridicată a persoanelor în vârstă. Pe de altă parte, densitățile reduse sugerează un deficit al furnizării de produse medicale.
4. **Alimentare cu apă, prezență la vot** (*Acțiuni ale statului și participare*): Accesul la apă este una din nevoile umane fundamentale. Ponderele populației conectate la sistemele publice de alimentare cu apă indică măsura în care statul poate să furnizeze tuturor cetățenilor acest serviciu esențial. Dacă aceste valori sunt scăzute, asta indică deficite de dezvoltare considerabile într-o regiune și cerere mare de investiții pentru asigurarea calității elementare a vieții și o dezvoltare viitoare incluzivă. Proporția persoanelor care votează la alegerile locale indică interesul oamenilor față de participarea democratică. O proporție ridicată este atribuită frecvent unor niveluri mai înalte ale educației și bunăstării: persoanele prospe-

⁷ Ponderele salariaților a fost folosită în locul mai obișnuitei rate a ocupării forței de muncă deoarece în România rata ocupării include forme foarte precare și mai mult sau mai puțin neremunerate de ocupare cum ar fi lucrătorii pe cont propriu din agricultură și munca familială neremunerată.

⁶ **Cu bold:** numele indicatorului; *cu italic:* grupul tematic.

re și educate sunt mai predispușe să voteze. Anumite teme „fierbinți” și atractivitatea specifică a personalităților îi pot motiva și ele pe oameni să voteze. Aceste lucruri pot fi văzute și ele drept contribuție pozitivă la participare. Prezențele reduse la vot pot fi interpretate ca semn al unei puternice nemulțumiri față de sistemul politic curent.

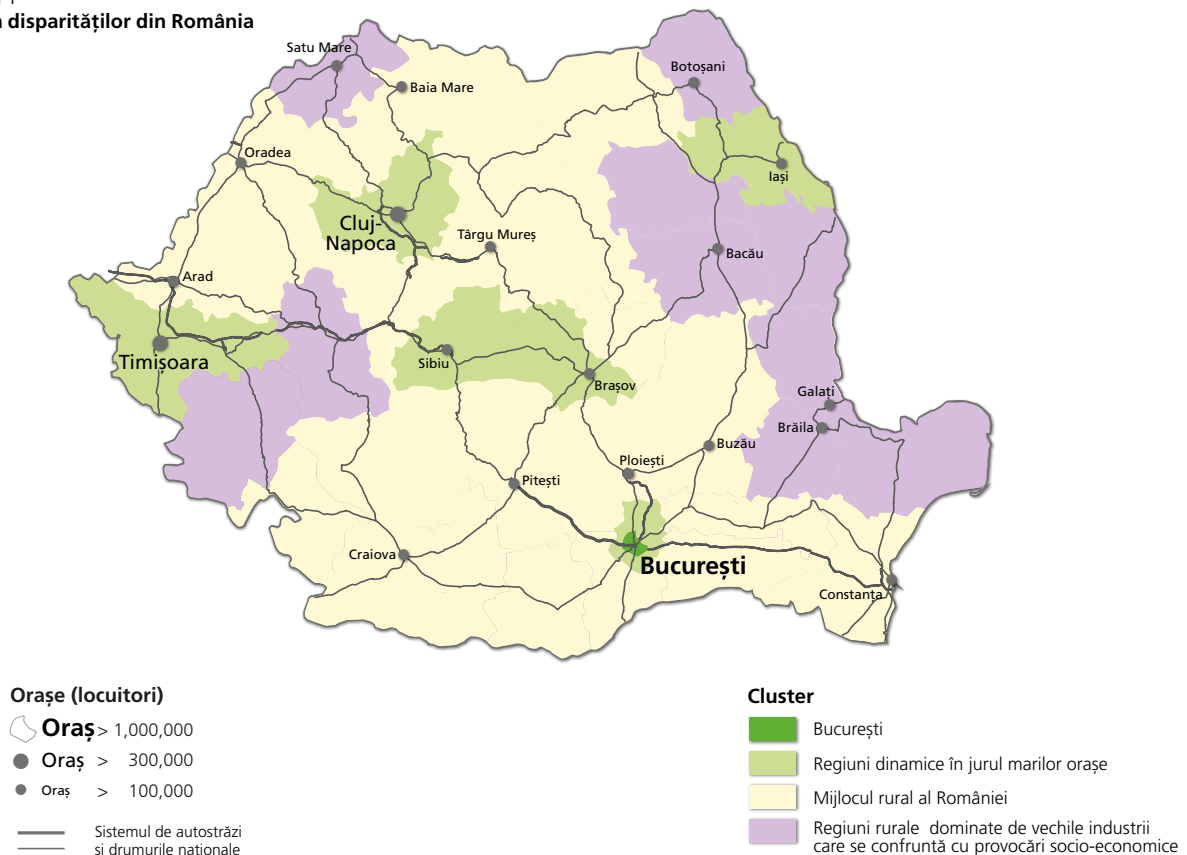
5. **Balanța migrației interne, rata emigrării (Migrație):**

Balanța imigrării și emigrării la 1.000 de locuitori poate fi interpretată ca indicator al nepotrivirilor spațiale dintre așteptările oamenilor la realizarea șanselor de viață, pe de o parte, și importanța deficiențelor care motivează migrația, pe de alta. Cererea și oferta de infrastructură, stabilitatea pieței muncii și numeroase inegalități culturale și societale sunt asociate cu pattern-urile migrării și populația rezultată. În acest context, migrația internă poate fi interpretată ca expresie a preferințelor locaționale și a percepției condițiilor de trai dorite ale populației din România. În plus față de migrația internă, migrația externă joacă și ea un rol important în economia românească. După integrarea în UE din 2007 și ulterioara implementare a libertății de mișcare pentru lucrători din 2012, mulți români, mai ales tineri și educați, au părăsit țara pentru a lucra în țări mai dezvoltate economic din Europa de Vest (Dospinescu/Russo 2018). Numărul emigranților la 1.000 de locuitori a fost folosit ca indicator pentru analiza acestui fenomen. Un surplus sporit de

emigranți dintr-un județ poate avea drept rezultat deficiaturi de personal calificat pe piața muncii („braindrain”).

Figura 1 indică tipologia spațială rezultată pentru România pe harta națională a disparităților. Clusterele sunt încadrate semnatic prin etichete derivate din interpretarea valorilor indicatorilor și informații suplimentare despre geografia descrierii lor. Tabelul 1 oferă un rezumat sumar al indicatorilor care caracterizează tipurile spațiale individuale. Săgețile sunt folosite pentru a simboliza gama valorilor indicatorilor (foarte înalt: ↑; înalt: ↗; mediu: ○; scăzut: ↘; foarte scăzut: ↓). În unele cazuri, valorile înalte reprezintă un factor locațional pozitiv (de exemplu, valori înalte ale veniturilor medii, rate înalte ale angajării). În altele, ele sunt mai degrabă negative pentru șansele în viață (de exemplu, rata de dependență demografică sau numărul mare al migranților permanenți raportat la 1.000 de locuitori). Din acest motiv, un fundal color suplimentar (nuanțe de verde = mai degrabă pozitiv sau foarte pozitiv; gri deschis: mediu; nuanțe de roșu = mai degrabă negativ sau foarte negativ) este folosit pentru a indica estimarea valorilor în termenii punctelor tari sau punctelor slabe ale unei regiuni – de interpretat întotdeauna în comparație cu mediile naționale. Combinarea hărții disparităților și a valorile ei statistice constitutive încearcă să ajute interpretarea. O hartă online interactivă permite o investigație suplimentară a valorilor tuturor variabilelor de intrare și a efectului combinat pe care ele îl au asupra hărții disparităților: <https://fes.de/romania-inegala>.

Figura 1
Harta disparităților din România

Sursa: Ilustrație proprie.
Date: Institutul Național de Statistică, Serviciul de Telecomunicații Speciale.

Tabelul 1

Tipologia spațială a disparităților socio-economice din România

Caracterizare	Estimare a indicatorilor	Descriere spațială
București (1 unitate administrativă; 1,83 mil. locuitori)		
Asemenea multor alte țări din Europa Centrală și de Est, capitala României a fost unul din câștigătorii clari ai proceselor de transformare postsocialiste. Din cauza unei intense concentrări a puterii guvernamentale, activității economice și cunoașterii, Bucureștiul a devenit motorul economic al României. În consecință, el depășește celelalte regiuni la aproape fiecare indicator selectat. Dar, în ciuda statutului său economic extraordinar, există și motive de preocupare. Prezența la vot la alegerile locale a fost cea mai mică din țară, sugerând o rată redusă a participării politice și/sau o nemulțumire crescândă față de sistemul politic. În plus, rata emigranților la 1.000 de locuitori este cea mai mare din țară.	Rată de dependență: 46,3%	o
	Salariați: 75,9%	↑
	Lucrători din sectoare bazate pe cunoaștere: 12,7%	↑
	Abandon școlar: 1,9%	↓
	Speranță de viață: 78,3 ani	↑
	Venit: 6.057 LEI	↑
	Medici de familie: 99,2 la 100.000 loc.	↑
	Alimentare cu apă: 96,8%	↑
	Prezență la vot: 35,0%	↓
	Migrație internă: 30,2 la 1.000 loc.	↑
	Migrație externă: 10,0 la 1.000 loc.	↑
	Regiuni urbanizate dinamice (6 județe; 3,64 mil. locuitori)	
Județele Timiș, Cluj, Sibiu, Brașov, Iași și Ilfov beneficiază de pe urma proximității lor cu cele mai mari și dinamice orașe din România (în afara Bucureștiului), valorile indicatorilor sunt de regulă mai mari în comparație cu media românească (de exemplu, ponderea salariaților, venitul, rata migrației interne). Evoluțiile pozitive din aceste județe explică clivajul urban-rural în creștere al țării. Acest cluster poate fi caracterizat și prin rate de dependență demografică scăzute, ponderi înalte ale lucrătorilor educați, speranță de viață peste medie și bun acces la medicii de familie și sistemul public de alimentare cu apă. Totuși, există și unii indicatori care arată riscuri de excludere și provocări socio-economice incipiente. Rate ale abandonului școlar peste medie, prezență la vot redusă și o rată relativ înaltă a migrării către alte județe constituie motive de preocupare.	Rată de dependență: 45,4%	↓
	Salariați: 48,4%	↑
	Lucrători din sectoare bazate pe cunoaștere: 5,5%	↔
	Abandon școlar: 3,4%	↔
	Speranță de viață: 76,9 ani	↑
	Venit: 4.601 LEI	↑
	Medici de familie: 62,4 la 100.000 loc.	↔
	Alimentare cu apă: 76,2%	↔
	Prezență la vot: 44,4%	↓
	Migrație internă: 31,1 la 1.000 loc.	↑
	Migrație externă: 7,3 la 1.000 loc.	↔
	Mijlocul rural al României (25 de județe; 10,18 mil. locuitori)	
Imensa majoritate a românilor trăiesc în zone mai degrabă rurale. Aceste județe pot fi descrise drept mijlocul României, caracterizat prin multe valori medii (de exemplu, ponderea salariaților, speranța de viață, accesul la medicii de familie, alimentarea cu apă). Excepțiile sunt rata de dependență demografică peste medie, persoanele de vârstă activă trebuie să sprijine mai mulți copii și persoane în vârstă decât în alte părți ale țării. De asemenea, ponderea lucrătorilor din sectoare bazate pe cunoaștere este sub media națională, ca și nivelurile veniturilor. Migrarea către alte regiuni ale României ("migrație internă"), oportunitățile de muncă limitate și nivelurile scăzute ale educației împiedică aceste zone să ajungă din urmă aglomerările urbane dinamice ale țării. Pe latura pozitivă, județele din acest cluster au rate ale abandonului școlar sub medie, prezențe la vot peste medie și rate ale migrării către alte țări relativ reduse.	Rată de dependență: 48,3%	↔
	Salariați: 32,6%	o
	Lucrători din sectoare bazate pe cunoaștere: 3,6%	↓
	Abandon școlar: 2,5%	↓
	Speranță de viață: 75,7 ani	o
	Venit: 3.696 LEI	↓
	Medici de familie: 56,5 la 100.000 loc.	o
	Alimentare cu apă: 62,3%	o
	Prezență la vot: 51,4%	↔
	Migrație internă: -10,4 la 1.000 loc.	o
	Migrație externă: 4,0 la 1.000 loc.	↓
	Regiuni rurale și industriale vechi cu provocări socio-economice semnificative (10 județe; 3,76 mil. locuitori)	
Al patrulea cluster al hărții disparităților este caracterizat de cea mai mică pondere a salariaților, pondere foarte scăzută a lucrătorilor din sectoare bazate pe cunoaștere, speranță de viață și niveluri ale veniturilor scăzute, ca și de rate ale migrației nete interne puternic negative. Interacțiunea unor astfel de deficiți duce la dezavantaje socio-economice în comparație cu media națională. Rezidenții sunt expuși unui declin al oportunităților de muncă din industriile vechi datând de pe vremea socialismului. Locurile de muncă din agricultură sunt supuse unor presiuni transformatoriale care au ca rezultat un declin al cererii de muncă. Multe din aceste județe sunt amplasate lângă granița estică a României și în regiunile de graniță din vest și nord-vest. Structurile economice nefavorabile și locațiile periferice duc la dezavantaje în procesul transformării postsocialiste și integrării europene.	Rată de dependență: 45,0%	↓
	Salariați: 28,1%	↓
	Lucrători din sectoare bazate pe cunoaștere: 3,4%	↓
	Abandon școlar: 3,1%	↔
	Speranță de viață: 74,8 ani	↓
	Venit: 3.593 LEI	↓
	Medici de familie: 52,2 la 100.000 loc.	↓
	Alimentare cu apă: 66,4%	o
	Prezență la vot: 45,5%	↓
	Migrație internă: -21,9 la 1.000 loc.	↓
	Migrație externă: 7,2 la 1.000 loc.	↓

Cheia valorilor:

valori foarte înalte: ↑ valori înalte: ↗ valori medii: o valori scăzute: ↓ valori foarte scăzute: ↓

Cum trebuie interpretat: foarte pozitiv pozitiv mediu negativ foarte negativ

Sursa: Ilustrație proprie.

Date: Institutul Național de Statistică, Serviciul de Telecomunicații Speciale.

2.2 PATRU ROMÂNII

Harta disparităților arată că România poate fi diferențiată în patru tipuri spațiale care au avantaje și dezavantaje socio-economice distincte. Aceste clusteruri sunt colorate asociativ: nuanțele de verde indică zone care în prezent stau mai bine în evaluarea de ansamblu și par să fie mai bine pregătite pentru provocările viitorului – cel puțin în cazul majorității oamenilor. Ocrul indică zone care au adesea valori ale indicatorilor apropiate de media națională. Violetul este folosit pentru a cartografia zonele cu o majoritate a valorilor indicatorilor negativă – zone care au nevoie de o atenție specială din partea politicilor. Pe baza acestei interpretări a culorilor, harta indică practic trei cadre ale disparităților: peste medie, mediu și sub medie.

1. **Peste medie:** Peste un sfert dintre români (5,47 mil. persoane) trăiesc în capitala **București** (verde închis în Figura 1) și în **regiunile urbanizate dinamice** prospere (verde deschis). Aceste regiuni au fost câștigătorii clari ai tranziției postsocialiste și ai procesului ulterior de integrare europeană. Toate aceste regiuni conțin – sau, în cazul Ilfovului, sunt plasate în imediata proximitate – centre economice importante și orașe universitare. Existența unei forțe de muncă educate și infrastructura economică relativ bună, în comparație cu alte regiuni, sunt factorii motori ai prosperității economice și bunăstării. Beneficiile economice ale aglomerării urbane au efecte care se răsfrâng asupra altor municipalități suburbane sau rurale din aceste regiuni. În consecință, calitatea vieții din toate aceste zone este semnificativ mai bună decât media românească. Statutul extraordinar al Bucureștiului poate fi explicat prin faptul că este de departe cea mai mare aglomerare din țară (1,83 mil. locuitori) și prin delimitarea lui exactă ca unitate NUTS-3 separată. Prin urmare, efectul urban este mult mai puternic, statistic vorbind, decât în alte regiuni urbanizate în care valorile medii reprezintă un mix de zone urbane, suburbane și periurbane. Dacă regiunile urbanizate sunt, fără îndoială, motoarele economice ale României, ele sunt și gazda unor proporții ridicate de gospodării dezavantajate din sectorul veniturilor scăzute. Creșterea economică poate fi însoțită de un risc sporit de excluziune socială pentru gospodăriile afectate de costurile crescânde ale locuirii și traiului, ceea ce poate să ducă la segregare și dizlocare. Rata abandonului școlar susține acest argument. În acest cluster, ea este mai mare decât media românească. Mai mult, prezența medie la vot la alegerile locale este semnificativ mai mică decât media românească, ceea ce sugerează o nemulțumire puternică față de sistemul politic curent și tensiuni sociale crescânde. În sfârșit, dar nu în ultimul rând, numărul emigranților permanenți la 1.000 de locuitori este semnificativ mai mare decât media românească. Această observație este asociată cu o pierdere a muncii calificate care împiedică economia din aceste regiuni să-și atingă deplinul potențial.
2. **Mediu: Mijlocul rural al României** (ocru în Figura 1) este căminul a 10,18 milioane de oameni (51% din populația totală a României). Chiar dacă condițiile generale de trai din aceste județe reprezintă media românească,

ele rămân semnificativ în urma centrelor urbane dinamice ale țării. Acest lucru se oglindește în numărul redus al lucrătorilor din sectoarele bazate pe cunoaștere și niveluri ale veniturilor sub medie. Oportunitățile de afaceri limitate și distanțele mari până la piețele urbane lucrative ale muncii stimulează migrarea celor care caută locuri de muncă. Declinul demografic rezultat constituie un dezavantaj semnificativ pentru viitor. Deficiențele structurale devin evidente atunci când ne uităm la sistemele publice de alimentare cu apă: aproape 40% din populația acestor regiuni nu este conectată și, prin urmare, nu îi este satisfăcută această nevoie de bază esențială. În același timp, indicatori precum prezența la vot arată un interes ridicat față de alegerile locale și reprezintă un nivel mai înalt de coeziune socială în comparație cu regiunile urbanizate dinamice. În termenii nivelului educațional, rata medie de abandon școlar este semnificativ mai mică decât media românească⁸. Clusterul care constituie mijlocul rural al României nu este doar cel mai mare tip spațial, constând din 25 de județe, ci și cel mai eterogen. El constă din unele din cel mai puțin dezvoltate județe, cum ar fi Giurgiu și Teleorman, aflate la sud de București, dar și din regiuni industrializate precum Argeșul, unul din principalele locuri de producție ale industriei auto românești.

3. **Sub medie: Regiuni rurale și industriale vechi cu provocări socio-economice semnificative** (violet în Figura 1) cu un total de 3,76 mil. locuitori și manifestând semne clare ale dezavantajelor locale ale periferiei. Majoritatea acestor județe sunt amplasate în regiuni de graniță, mai ales în est. Distanțele mari față de centrele economice și piețele lucrative din Europa de Vest constituie impedimente importante ale dezvoltării economice. Structura industrială a acestor regiuni este dominată de sectorul agricol, iar unele din ele au fost puternic afectate de criza vechilor industrii ale epocii comuniste. Automatizarea și mecanizarea continuă din agricultură se adaugă oportunităților limitate ale celor care trăiesc în acest cluster. În plus, prezența la vot sub medie la alegerile locale sugerează un nivel redus de participare politică. Proporții înalte de persoane predominant tinere părăsesc aceste regiuni pentru a căuta oportunități economice și șanse de viață mai bune în orașele mari sau în străinătate, ceea ce duce la sate abandonate și probleme grave pentru autoritățile locale care încearcă să asigure furnizarea de servicii publice elementare. În consecință, aceste regiuni devin din ce în ce mai dependente de plăți de transfer de la nivel național și se bazează pe fonduri structurale UE. Pentru un viitor sustenabil în aceste regiuni va fi nevoie de eforturi intense la diferite niveluri ale administrației pentru îmbunătățirea standardelor de trai și crearea de perspective.

Acest rezumat descrie rapid pattern-urile disparităților. Definiția unor astfel de tipuri spațiale se pretează și la evaluarea

⁸ Este posibil ca această cifră să fie distorsionată de cazuri neraportate din zonele rurale, unde este nevoie de un număr minim de copii înregistrați pentru a menține școlile publice.

politicilor structurale și sociale din viitor. În acest scop, Tabelul 2 arată gamele curente ale valorilor indicatorilor, însoțite de numele municipalităților respective, cu valori minime și maxime în cadrul fiecărui cluster. Aceste statistici arată că există o eterogenitate puternică, mai ales în mijlocul rural al României, unde unii indicatori sunt, de asemenea, destul de aproape de valorile din regiunile rurale și industriale vechi cu provocări

socio-economice semnificative. De exemplu, cel mai mic venit mediu din Clusterul 3 (Bistrița-Năsăud; 3.365 LEI) este puțin mai mic decât cel mai mic venit din Clusterul 4 (Hunedoara; 3.446). Acest efect este tipic pentru o analiză a unor date care conțin excepții statistice. Prin urmare, cele patru tipuri spațiale descrise aici reprezintă un instantaneu al inegalităților spațiale foarte dinamice din România.

Tabelul 2

Gama valorilor indicatorilor pentru tipurile spațiale

Indicator	Valoare	București	Regiuni urbanizate dinamice	Mijlocul rural al României	Regiuni rurale și industriale vechi cu provocări socio-economice semnificative
Rată de dependență demografică Raportul dintre ponderea copiilor (0–14 ani) și vârstnicilor (>= 65 ani) și populația aptă de muncă (15–64 ani)	Min.	46,3 (Municipalitatea București)	42,6 (Ilfov)	42,2 (Gorj)	42,4 (Galați)
	Max.		48,7 (Cluj)	55,2 (Teleorman)	47,5 (Vaslui)
Salariați Proporția salariaților față de populația între 20 și 65 de ani (%)	Min.	75,9 (Municipalitatea București)	29,7 (Iași)	21,2 (Giurgiu)	18,1 (Vaslui)
	Max.		57,2 (Ilfov)	45,6 (Arad)	37,8 (Hunedoara)
Lucrători din sectoare bazate pe cunoaștere Ponderea lucrătorilor din sectoare bazate pe cunoaștere (%)	Min.	12,7 (Municipalitatea București)	3,8 (Sibiu)	2,7 (Bistrița-Năsăud)	2,9 (Botoșani)
	Max.		8,2 (Ilfov)	5,3 (Prahova)	4,2 (Galați)
Abandon școlar Proporție a celor care părăsesc școala fără să aibă absolve (%)	Min.	1,9 (Municipalitatea București)	2,2 (Cluj)	1,5 (Bihor)	2,3 (Galați)
	Max.		6,5 (Sibiu)	3,8 (Covasna)	4,1 (Hunedoara)
Speranță de viață Speranța de viață la naștere în ani	Min.	78,3 (Municipalitatea București)	76,1 (Ilfov)	73,9 (Călărași)	73,7 (Tulcea)
	Max.		77,6 (Cluj)	80,8 (Vâlcea)	75,8 (Neamț)
Venit Câștig brut nominal lunar mediu (în LEI)	Min.	6.057 (Municipalitatea București)	4.320 (Brașov)	3.365 (Bistrița-Năsăud)	3.446 (Hunedoara)
	Max.		4.952 (Cluj)	4.232 (Argeș)	3.782 (Tulcea)
Medici de familie Medici de familie la 100.000 locuitori	Min.	99,2 (Municipalitatea București)	36,3 (Ilfov)	39,9 (Călărași)	43,2 (Vaslui)
	Max.		84,7 (Timiș)	78,6 (Dolj)	59,3 (Caraș-Severin)
Alimentare cu apă Proporție a gospodăriilor conectate la sisteme publice de alimentare cu apă (%)	Min.	96,8 (Municipalitatea București)	46,0 (Ilfov)	34,2 (Teleorman)	36,5 (Botoșani)
	Max.		97,9 (Brașov)	85,6 (Constanța)	98,5 (Brăila)
Prezență la vot Prezență la vot medie la alegerile locale din 2016 și 2020 (%)	Min.	35,0 (Municipalitatea București)	39,8 (Iași)	42,0 (Covasna)	41,1 (Vaslui)
	Max.		54,1 (Ilfov)	59,8 (Giurgiu)	48,8 (Caraș-Severin)
Migrație internă Balanța a migrației interne nete la 1.000 locuitori	Min.	30,2 (Municipalitatea București)	11,0 (Sibiu)	-44,0 (Gorj)	-44,8 (Vaslui)
	Max.		59,9 (Iași)	12,2 (Bihor)	-6,6 (Caraș-Severin)
Migrație externă Emigranți permanenți la 1.000 locuitori	Min.	10,0 (Municipalitatea București)	2,8 (Ilfov)	1,7 (Harghita)	5,0 (Botoșani)
	Max.		9,4 (Iași)	6,5 (Bistrița-Năsăud)	9,7 (Caraș-Severin)

3

NOI POLITICI PENTRU EGALITATEA CONDIȚIILOR DE TRAI ȘI COEZIUNE SOCIALĂ

Îmbunătățirea condițiilor de trai din regiunile care se confruntă cu probleme cumulative rezultate din ocuparea precară, calificări educaționale reduse, economii slabe și dezangajare politică se detașează nu doar ca politică de urgență, ci și ca motor al unor strategii pe termen lung de dezvoltare și coeziune socială. În spatele disparităților observate, cartografiate cu nivelul mai fin de detaliu al datelor de la nivel de județ, putem desfășura procese istorice de „dezvoltare dependentă” (Ban 2014) care pun economia României în legătură cu fluxurile internaționale mai largi de capital, dar și cu moștenirile subinvestirii în servicii publice, mai ales în educație, sănătate și servicii sociale.

Inegalitatea s-a adâncit după schimbarea regimului politic și a luat noi forme după dezindustrializarea febrilă a sfârșitului anilor '90, cu rate înalte ale șomajului de lungă durată și migrație de întoarcere la țară în scopul asigurării traiului cu ajutorul agriculturii de subzistență. Introducerea întârziată a beneficiilor sociale redistributive pentru grupurile cu venituri mici, finanțarea redusă a serviciilor sociale și educației, reforme ale sănătății care au exclus aproximativ unul din zece adulți de la asigurarea publică de sănătate (Observatorul european pentru sisteme și politici de sănătate 2019: 10), lipsa unor programe eficiente de creare de locuri de muncă și privatizarea aproape completă a stocului de locuințe, în lipsa unor programe de locuire socială consistente, au dus la agravarea sărăciei și la noi forme de marginalizare care au afectat în special minoritatea etnică romani. Clivajul rural-urban a servit adesea drept prismă pentru interpretarea inegalităților crescânde din România. Cu toate acestea, mai ales în timpul integrării în UE și după criza globală din 2009–2012, dimensiunea regională a dobândit o pondere semnificativă în conturarea disparităților teritoriale.

Chiar dacă politicile universale nu funcționează pentru combaterea dezvoltării inegale, rolul politicilor naționale este crucial atât în termenii redistribuirii resurselor la nivel local, cât și ai creării unui cadru de reglementare național. Prin urmare, recomandările noastre vizează mai întâi politici naționale, oferind apoi recomandări mai specifice pentru fiecare cluster de județe identificat în prima parte a raportului.

3.1 PRINCIPALE RECOMANDĂRI REFERITOARE LA POLITICILE NAȚIONALE

1. Creșterea redistribuției inter-regionale

Odată recunoscute, cauzele istorice și structurale ale disparităților regionale, legate de perioada modernizării din timpul socialismului de stat, transformările de după 1989 și integrarea în UE, ridică chestiunea necesarei redistribuții inter- și intraregionale a resurselor. Județele cu cele mai mici ponderi ale lucrătorilor educați, investiții de capital fix reduse, sector al agriculturii de subzistență mare și rate înalte ale migrării cu greu pot să asigure funcționarea instituțiilor publice vitale și a infrastructurii dacă nu primesc transferuri de la bugetul central. Asta implică necesitatea ca județele cu venituri economice mai mari, care au beneficiat de pe urma atragerii unei forțe de muncă mai calificate din regiunile mai sărace și, de asemenea, au primit investiții de capital fix mai mari în urma integrării în UE, care le-au permis să producă bunuri cu valoare adăugată mai mare, să lase o parte din veniturile lor la bugetul central. Același mecanism este valabil în interiorul județelor, în ceea ce privește disparitățile dintre orașele mari mai dezvoltate și unitățile administrative rurale mai mici, în special cele periferice din punct de vedere spațial față de reședința de județ. În consecință, chestiunea descentralizării teritoriale ar trebui tratată cu grijă și nu ar trebui confundată cu demersul în favoarea consolidării capacității locale și subsidiarității. Redistribuția inter- și intraregională a resurselor (venituri din impozitare, know-how administrativ, reprezentare politică a grupurilor vulnerabile etc.) este necesară pentru combaterea inegalităților structurale.

Dacă privim structura veniturilor pe județ în România lui 2019, putem observa că în cazul a 10 județe subvențiile de la bugetul central reprezintă peste o cincime din veniturile lor totale (Giurgiu, Mehedinți, Olt, Călărași, Teleorman, Vaslui, Bistrița-Năsăud, Brăila, Botoșani, Buzău), în timp ce pentru alte trei județe proporția acestora e imediat sub 20% (Tulcea, Vâlcea, Gorj) (INS 2020). În schimb, județele care primesc cel mai puțin de la bugetul central sunt Bucureștiul (2,6) și Ilfovul (4,3%), urmate de Brașov, Cluj, Constanța, Timiș și Arad, care au subvenții de 10% sau mai puțin (INS 2020). Introducerea impozitului pe venit progresiv, aplicarea unei impozitări mai mari a venitului din tranzacții financiare și diferențierea și mai mare a taxei pe valoare adăugată în funcție de

natura bunurilor și serviciilor ar putea îmbunătăți capacitatea bugetului central de a redistribui veniturile între regiuni fără să exercite presiuni suplimentare asupra grupurilor cu venituri mici din regiunile mai dezvoltate.

2. Ecologizarea producției economice

În comparație cu alte țări UE, România a înregistrat foarte puține progrese în termenii stimulentei pentru economia circulară și crearea de locuri de muncă verzi, chiar și în cele mai dezvoltate regiuni din jurul așa-numiților poli de creștere, București, Cluj-Napoca, Timișoara și Iași. În noiembrie 2020, Ministerul Fondurilor Europene a lansat Planul Național de Redresare și Reziliență, cu o alocare bugetară de 21,4 miliarde de euro pentru îmbunătățirea transportului și abordarea schimbărilor climatice, 6,5 miliarde pentru servicii publice, dezvoltare urbană și patrimoniu și 5,08 miliarde pentru competitivitate economică, digitalizare și reziliență. Cu toate acestea, măsurile propuse par mai degrabă unele generale, subliniind nevoia de investiții serioase pentru combaterea efectelor schimbărilor climatice. Aceste investiții ar fi vitale, mai ales în sudul și estul României, care au sectoare agricole importante care riscă o scădere abruptă din cauza deșertificării și subinvestirii în irigații și inovație tehnologică⁹.

Agricultura constituie un segment considerabil al economiei românești, aproximativ 23% din forța de muncă fiind angajată în agricultură, silvicultură și piscicultură (în comparație cu 4% media UE) și 4,5% din PIB fiind furnizat de acest sector în 2019 (INS 2020), în comparație cu 1% media europeană în 2018 (Eurostat 2020). România a adoptat o Strategie pentru cercetare – dezvoltare – inovare în domeniul agroalimentar pe termen mediu (2014–2020) și lung (2020–2030) și a stabilit anii 2016 și 2020 ca repere ale evaluării pe termen mediu. Raportul de evaluare în curs din 2016, publicat de Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (MADR 2017), concluzionează că, la sfârșitul lui 2016, doar 5,7% din bugetul total al strategiei fusese cheltuit și doar nouă din cele 15 măsuri planificate marcau proiecte complete, finalizate (MADR 2017: 7). Cel mai important progres fusese consemnat în domeniul creșterii animalelor, modernizării fermelor de animale și diversificării producției lor, în timp ce alte priorități, cum ar fi încurajarea cercetării și inovării în agricultură, continuau să rămână în urmă (MADR 2017: 8). Principalele recomandări constau în îmbunătățirea asistenței tehnice pentru beneficiarii potențiali ai granturilor financiare pe bază de proiect, simplificarea birocrăției solicitării și implementării proiectelor, creșterea numărului personalului de sprijin și, în general, îmbunătățirea rețelelor regionale de dezvoltare rurală. Mai mult, pentru scurtarea lanțului de producție și reducerea amprentei de mediu a agriculturii, în special a creșterii animalelor, sunt necesare măsuri de sprijinire atât a producției, cât și a distribuției de produse agricole locale.

Cercetarea rămâne vitală pentru o economie prietenoasă cu mediul. România a adoptat o Strategie pentru cercetare – dezvoltare – inovare în domeniul agroalimentar pe termen mediu 2014–2020 axată pe două direcții de prioritate: stimularea specializărilor inteligente relevante pentru competitivitatea economică și susținerea cercetării fundamentale relevante pentru politicile publice, inclusiv cercetarea din științele umane și cele socio-economice. La momentul redactării acestei lucrări (decembrie 2020) nu fusese publicată încă nicio evaluare comprehensivă a implementării strategiei. Ar fi important să fie evaluat impactul ei asupra reducerii costurilor soluțiilor prietenoase cu mediul pentru dezvoltarea infrastructurii, transport, industria manufacturieră și agricultură, dar și asupra fluxurilor migratorii de lucrători înalt calificați și braindrain-ului care afectează nu doar orașele mici, ci și centre urbane regionale precum București, Cluj, Iași și Timișoara (vezi Banca Mondială 2018).

3. O mai bună protejare a forței de muncă

Evoluțiile pieței muncii din România ascund sub rate ale șomajului relativ scăzute o dualizare crescândă și rate persistente înalte ale ocupării precare și sărăciei în muncă. În comparație cu media UE de 9% a sărăciei în muncă, România înregistra în 2018 aproape 17%. Cu toate acestea, auto-ocuparea din agricultura de subsistență și munca familială neremunerată sunt clasificate drept ocupare în statisticile naționale (INS 2020). Datele existente sugerează că munca în agricultură funcționează, în cele mai defavorizate regiuni, ca tampon față de șomajul tinerilor: acesta este semnificativ mai redus în județele din regiunile din nord-est (de exemplu, Botoșani) și sud (de exemplu, Giurgiu), care au sectoare agricole considerabile. Cu toate acestea, venitul din aceste sectoare rămâne foarte redus și ar trebui pus mai mult accent pe impactul de mediu al agriculturii.

Pentru minimizarea numărului de locuri de muncă precare care afectează în special populația din cel mai puțin dezvoltate regiuni este necesară o mai bună reglementare a relațiilor de muncă. În particular, ar trebui clarificată situația lucrătorilor agricoli și ar trebui asigurat un acces mai bun la beneficiile și serviciile asigurărilor sociale. Politicile de *flexicuritate* menite să îi susțină pe cei cu vieți profesionale fragmentate și perioade de șomaj și să faciliteze tranzițiile de pe piața muncii rămân importante în sectoarele industriale și al serviciilor, dar ele nu reușesc să abordeze precaritatea pe termen lung a celor angajați în agricultură sau în alte sectoare cu fluctuații sezoniere puternice, cum ar fi construcțiile.

4. Îmbunătățirea politicilor sociale naționale

Cele mai importante beneficii redistributive de sprijinire a venitului ar trebui să rămână centralizate și finanțate prin bugetul central: Venitul Minim Garantat, alocația pe bază de anchetă socială pentru susținerea familiilor cu venituri mici și copii în întreținere. Administrațiile locale și județene din cel mai puțin dezvoltate regiuni nu dispun de resursele necesare pentru cofinanțarea acestor programe.

⁹ Pentru o critică detaliată a Planului din perspectivă ecologistă vezi Greenpeace 2020, <https://mainesedecideazi.ro> (15.12.2020).

Deși importante, finanțările UE și ECE pentru proiecte pilot și politici sociale sectoriale nu pot înlocui susținerea constantă a statului, dat fiind că regiunile cu capital uman mai bun au capacități sporite de a obține astfel de finanțări, în timp ce cel mai puțin dezvoltate regiuni ies adesea în pierdere. În mod similar, pentru ca ONG-urile să furnizeze servicii sociale este nevoie ca subvențiile publice (locale și naționale) să fie simplificate și să le fie păstrată continuitatea. Dependența de campaniile filantropice și responsabilitatea socială corporativă contrazice principiile drepturilor sociale, transformând beneficiile și serviciile sociale din compensații pentru nedreptatea socială și economică în caritate bazată pe criterii de merit arbitrar (vezi Adăscăliței et al. 2020). Mai mult, astfel de forme de finanțare privată sunt disponibile doar în regiunile mai dezvoltate (vezi Banca Mondială 2020).

Standardele de cost ale serviciilor sociale ar trebui actualizate în mod regulat, iar serviciile care nu au standarde de cost ar trebui analizate împreună cu toate părțile interesate importante, pentru a stabili aceste standarde. Distribuirea responsabilităților între autoritățile naționale, județene și locale ar trebui clarificată mai bine, nu doar în termenii finanțării serviciilor sociale, ci și în cei ai administrării și intervențiilor sociale concrete (de exemplu, protecția copilului sau serviciile pentru victimele violenței domestice). De exemplu, eșecul implementării legii de combatere a marginalizării sociale (Legea nr. 116/2002) poate fi atribuit în mare parte distribuirii neclare a sarcinilor și responsabilităților între autoritățile locale și județene.

5. Educație

România a creat în 2015 o Strategie națională privind părăsirea timpurie a școlii (2015–2020) care conținea mai multe măsuri menite să sprijine participarea școlară a copiilor din zone dezavantajate și familii cu venituri mici, printre care și facilitarea accesului la programele after school cu ajutorul unor subvenții de la bugetul național, accent pe educația și îngrijirea timpurie preșcolară, ca și învățarea continuă. La momentul redactării acestei lucrări nu a fost publicată nicio evaluare comprehensivă a implementării strategiei. Cu toate acestea, studiile existente subliniază persistența inegalităților și, în contextul transferului către învățarea online din cauza pandemiei SARS-COV-2, agravarea inegalităților referitoare la accesul la educație din cauza lipsei echipamentelor digitale și accesului la Internet, dar și a condițiilor materiale de acasă, dat fiind că multe familii trăiesc în gospodării supra-aglomerate care îngreunează participarea copiilor la orele virtuale (Florian/Țoc 2020).

În plus față de recomandările deja avansate în strategia susmenționată, ar trebui adăugat că școlile care integrează elevi cu risc sporit de excludere școlară (abandon) ar trebui să primească susținere suplimentară (finanțare și resurse umane plătite de la bugetul central) și recompense simbolice din partea inspectoratelor școlare prin care sunt recunoscute eforturile de asigurare a participării și performanței școlare. De exemplu, participarea copiilor la concursuri școlare îmbunătățește clasificarea

profesorilor la diverse evaluări, ținând cont că succesul lor în a preveni părăsirea timpurie a școlii de către copiii din comunitățile marginalizate sau familiile cu venituri mici rămâne nerecunoscut.

Mai mult, pentru a promova în mod eficient participarea la educația primară și secundară, unele servicii precum programele after school sau activitățile extracuriculare ar trebui să primească sprijin financiar. În urma H.G.1064/2020, valoarea burselor din educația primară și secundară, inclusiv sprijinul social pentru elevii din familii cu venituri mici, ar trebui completată de administrațiile locale, dat fiind că alocațiile de la bugetul național central oferă doar o sumă fixă de 100 RON (adică 20 de euro) pe elev pe lună. Consiliul Național al Elevilor din educația preuniversitară a criticat pe bună dreptate această măsură (Caramihai 2021), dat fiind că administrațiile locale din regiunile cel mai puțin dezvoltate cu greu își permit să completeze de la propriul buget alocația națională.

6. Sporirea accesului la fondurile UE și ECE pentru susținerea programelor locale

Pentru sustenabilitatea serviciilor create și oferite în cadrul proiectelor UE sau ECE, administrațiile locale/județene cu venituri mici ar trebui să poată să solicite subvenții de la bugetul central național. Experiența arătată că altfel proiectele de succes ale administrațiilor locale/județene, inclusiv parteneriatele public-private, nu reușesc să producă rezultate durabile, deoarece suferă perioade de întrerupere sau chiar stopare completă din cauza dificultății finanțării unor astfel de proiecte de la bugetele locale sau județene. Consecințele unor astfel de perturbări sunt deosebit de grave în ceea ce privește serviciile sociale, educaționale și de sănătate furnizate grupurilor vulnerabile.

Pentru compensarea penuriei de resurse umane din regiunile cel mai puțin dezvoltate ar fi necesare subvenții de la bugetul central național pentru asistența tehnică a redactării și implementării proiectelor. Cercetări recente asupra disparităților teritoriale arată clar că, de regulă, cele mai dezvoltate regiuni beneficiază în mai mare măsură de granturile UE și ECE (Benedek et al. 2019; Banca Mondială 2020).

3.2 RECOMANDĂRI SPECIFICE CLUSTERELOR

București și regiunile urbane dinamice

Costurile de trai crescânde și segregarea rezidențială din regiunile urbane cele mai dezvoltate și dinamice creează riscul adâncirii sărăciei în rândul segmentelor cu venituri mici ale populației, mai ales lucrătorii precari din slujbe intensive în muncă, familiile mari cu copii în întreținere, persoanele cu dizabilități și cei în vârstă. Gentrificarea și costurile ridicate ale transportului public au afectat deja orașele mari din România. Mai mult, încercarea de atragere a sprijinului electoral al „clasei de mijloc” urbane în creștere direcționează investițiile publice locale către facilități infrastructurale care servesc

interesele celor puțin mai prosperi (de exemplu, digitalizare, sport și divertisment), în timp ce nevoile celor care se confruntă cu sărăcia și riscul pierderii adăpostului rămân în afara agendei (de exemplu, locuințe sociale, acces la facilități elementare precum alimentarea cu apă, transport accesibil etc.). În mod elocvent, varianta finală a Strategiei naționale a locuirii (MDRAP 2019), lansată în noiembrie 2019 dar încă neadoptată de guvern, arată că, în 2014, în cele trei județe ale așa-numiților poli de creștere, Cluj-Napoca, Timișoara și Iași, nu a fost oferită nicio locuință socială pe baza criteriului marginalizării, așa cum este el definit de Legea 116/2002 (vezi MDRAP 2019: 158). Asigurarea bunăstării și drepturilor sociale ale lucrătorilor precari și persoanelor vulnerabile ar trebui să fie o prioritate a agendei sociale a acestor municipalități și județe.

Mijlocul rural al României

Data fiind eterogenitatea relativă a județelor incluse în acest cluster, măsurile menite să îmbunătățească standardele de trai și să promoveze coeziunea socială ar trebui să ia în calcul specificitatea lor și să promoveze consolidarea capacității locale. Mai multe județe din acest cluster au rate înalte ale populațiilor romani aflate în sărăcie severă care trăiesc în comunități marginalizate, mai ales în zone rurale din Transilvania. Acest lucru solicită împletirea măsurilor socio-economice cu programe menite să combată discriminarea etnică și să valorizeze moștenirea multiculturală a acestor regiuni. Mai mult, deși susține standardele de trai ale populației cu ajutorul remitențelor, migrația sezonieră a forței de muncă, tipică pentru majoritatea acestor județe, creează instabilitate pe piața locală a muncii. În aceste regiuni, fluctuațiile forței de muncă disponibile descurajează investițiile de capital pe termen lung. O mai bună protecție a lucrătorilor și îmbunătățirea serviciilor publice ar putea juca un rol crucial în generarea unei stabilități mai bune și promovarea planificării strategice pe termen lung. Multe județe sudice ale României, cele mai expuse la efectele schimbărilor climatice asupra producției agricole, intră și ele în acest cluster. Investițiile în infrastructură sunt cruciale pentru creșterea productivității agricole într-un mod sustenabil. Același lucru este valabil pentru zonele rurale din centrul și vestul României având o tradiție a creșterii animalelor care ar trebui adaptată la criza de mediu. Proportia redusă a angajaților foarte calificați ar trebui să constituie o preocupare majoră pentru aceste județe, iar tinerii ar trebui să primească sprijin pentru continuarea educației la nivel postliceal sau universitar.

Regiuni cu provocări socio-economice semnificative

Principalele trăsături caracteristice ale acestor județe, în comparație cu mijlocul rural al României, constau în ratele crescute de abandon școlar și migrația externă puternică, însoțite de o migrație internă către regiunile mai dinamice. În plus, aceste județe suferă din cauza dezangajării politice, dat fiind că aici prezența la vot la alegerile locale este mult mai redusă. Datele noastre sugerează că aceste județe se comprimă într-un ritm mai rapid decât alte regiuni. Prin urmare, ele au dificultăți în a dezvolta economia locală, a combate excluziunea socială și a răspunde nevoilor de îngrijire complexe ale copiilor și persoanelor în vârstă din familii transnaționale.

Unele servicii sociale subvenționate în mare parte de la bugetul central ar putea spori semnificativ posibilitățile de a asigura participarea școlară și bunăstarea grupurilor vulnerabile. Mai mult, majoritatea județelor din acest cluster poartă moștenirea industriei grele și poluării, în timp ce sectoarele lor de servicii rămân subdezvoltate în cadrul unui proces răsforțat de migrarea muncii, mai ales a lucrătorilor foarte calificați. Totuși, aceste județe s-ar putea folosi de faptul că economiile lor sunt mai diverse și mai puțin bazate pe agricultură, în comparație cu părțile sudice ale țării. Pentru a depăși dezavantajele structurale ar fi nevoie de programe naționale țintite care combină susținerea financiară cu asistența tehnică bazată pe o analiză specifică de caz, dat fiind faptul că aceste județe sunt dispersate din punct de vedere teritorial în diverse regiuni, nu doar în nord-est.

Tabelul 3

Rezumat al recomandărilor specifice clusterelor, împreună cu dimensiunea socială

București & alte regiuni urbanizate dinamice

- Asigură bunăstarea și drepturile sociale ale lucrătorilor precari și ale celor vulnerabili (persoane cu dizabilități, vârstnici cu venituri reduse, familii mari cu copii în întreținere);
- Limitează gentrificarea și reglementează mai bine piața locuințelor;
- Investește în locuințe publice accesibile și desegregează locuirea socială;
- Investește în servicii publice subvenționate: transport local, îngrijire a copilului, servicii de îngrijire la domiciliu pentru cei în vârstă și persoanele cu dizabilități, servicii sociale de urgență pentru cei mai vulnerabili (persoane fără adăpost, victime ale violenței domestice, migranți transnaționali cu statut legal neclar etc.).

Mijlocul rural al României

- Data fiind eterogenitatea acestui cluster, consultările de jos în sus și consolidarea capacității locale sunt vitale, împreună cu politicile naționale de redistribuire, pentru dezvoltarea acestor județe;
- Migrarea forței de muncă spre regiuni cu salarii mai bune poate fi abordată prin îmbunătățirea calității serviciilor publice, locuințe accesibile și stabilitate sporită a locurilor de muncă;
- Pentru a limita efectele schimbărilor climatice, care afectează mai drastic sudul României, sunt necesare investiții în agricultura sustenabilă;
- Creșterea animalelor din centrul și vestul Transilvaniei ar trebui adaptată la criza de mediu;
- Susținerea activă a tinerilor să își continue educația la nivel secundar și terțiar, să evite șomajul în rândul tinerilor și subocuparea.

Regiuni rurale și industriale vechi cu provocări socio-economice semnificative

- Aceste regiuni suferă de rate crescute de părăsire timpurie a școlii (abandon), migrație externă puternică și o migrație către alte regiuni ale României puternică, combinate cu dezangajarea politică și moștenirea industriei poluante;
- Pentru implementarea unor politici țintite care combină susținerea financiară cu asistența tehnică, pe baza unei analize specifice de caz, este necesară redistribuirea de la bugetul central;
- Localitățile care se comprimă din cauza ratelor înalte ale migrației poartă povara ratelor înalte de dependență a persoanelor vârstnice; în consecință, redistribuirea de la nivel național este necesară și pentru abordarea nevoilor complexe ale vârstnicilor lăsați în urmă;
- Pentru combaterea abandonului școlar și promovarea mobilității sociale ascendente pentru generațiile tinere sunt necesare educația timpurie subvenționată și programe educaționale after school și extracuriculare.

Sursa: Ilustrația autorilor.

3.3 ROMÂNIA ȘI PRIORITĂȚILE SOCIALE ȘI ECONOMICE EUROPENE PENTRU 2019–2024

De regulă, România este clasificată în rândul țărilor optimiste față de UE, având mai multă încredere în UE ca instituție decât în propriul guvern. Potrivit ultimului Eurobarometru Standard din vara lui 2020, 54% dintre români au încredere în UE (semnificativ mai mult decât media UE de 43%), în timp ce doar 34% au încredere în guvernul lor (în comparație cu 40% media UE) (CE 2020a). Cu toate acestea, când vine vorba de întrebări mai specifice, cum ar fi politica energetică sau comercială comune ale UE, vedem că, chiar dacă peste 60% dintre români le sprijină pe amândouă, aceste procente rămân mult mai mici decât media UE de aproximativ 75% (CE 2020a). Pentru explicarea acestor rezultate este necesară o analizare mai aprofundată a datelor, dar este plauzibil să credem că anumite segmente ale populației din România au resimțit efecte negative ale acestor politici.

Așa cum am discutat mai sus, chiar dacă România ca întreg a beneficiat, în termeni sociali și economici, de pe urma integrării în UE, disparitățile teritoriale din interiorul țării au crescut (de exemplu, CE 2020b) și, de asemenea, au luat unele forme noi. Inegalitățile de capital educațional local au modelat reușita absorbției fondurilor UE, în timp ce investițiile de capital fix au ținut regiunile cele mai dezvoltate. Migrarea transnațională a forței de muncă a îmbunătățit standardele de trai ale multor familii care, în anii dezindustrializării postcomuniste, s-au confruntat cu șomajul tehnic, dar a făcut ca aceste regiuni să rămână dependente de remitențele trimise în țară, lăsând niște servicii publice locale subfinanțate, cum ar fi transportul public, nevoile de îngrijire, educația timpurie preșcolară, programele educaționale extracuriculare etc., să satisfacă diversele nevoi ale populației rămase în țară. Agricultură de subsistență din regiunile cele mai sărace a înregistrat, în fața noilor reglementări comerciale și concurenței produselor de import ieftine care umpleau rafturile supermarket-urilor, o scădere a capacității ei de piață deja modeste. Cu toate acestea, subvențiile UE pentru agricultori și reglementările referitoare la OMG au susținut renașterea pe termen lung a sectorului agricol.

Imprevizibilitatea politicilor, administrația rigidă, cu reglementări ale licitațiilor complicate, distribuirea neclară a responsabilităților între nivelurile național, județean și local și lipsa capacității administrative regionale au rămas blocaje pentru România în ceea ce privește folosirea oportunităților oferite de politicile regionale de coeziune ale UE (eg. EC 2020b).

Pentru perioada 2019–2024, Comisia Europeană a stabilit șase priorități: Pactul verde, Era digitală, O economie în serviciul cetățenilor, O Europă mai puternică în lume, Promovarea unui mod de viață european, Un nou elan pentru democrația europeană. Deși dimensiunile sociale și economice străbat toate cele șase priorități, primele trei pot fi puse în legătură mai directă cu chestiunea disparităților regionale sociale și economice din România, în timp ce ultimele trei sunt legate de mediul cultural și politic. În ceea ce privește Pactul verde, România continuă să rămână în urmă în ter-

menii economiei circulare, energiei regenerabile și reciclării. Agricultură organică reprezintă doar 2,9% din terenul agricol din România, în comparație cu 8,5% în medie în UE. Așa cum amintește pe bună dreptate Raportul de țară semestrial european din 2020 privind România al CE, 35% din emisiile de gaze cu efect de seră ale României provin din patru județe (Dolj, Galați, Prahova and Mureș) cu sectoare economice importante care folosesc combustibili fosili sau producția intensivă în energie. Ele trebuie să fie semnificativ restructurate pentru a atinge obiectivele de mediu ale UE, iar susținerea din partea Fondului pentru o Tranziție Justă al UE devine crucială pentru asigurarea bunăstării celor angajați în aceste sectoare (de exemplu, EC 2020b: 83).

După 2002 (atunci când România a adoptat primul ei Plan național pentru promovarea incluziunii sociale, în condițiile strategiei de la Lisabona) agenda Europei Sociale a fost abordată de guvernele succesive ale României în mod superficial, în mare parte făcând promisiuni deșarte UE. Nivelul cheltuielilor sociale a rămas unul din cele mai scăzute din UE, în ciuda creșterii economice și a ratelor înalte ale sărăciei în rândul copiilor. În 2019, doar o cincime din copiii aparținând gospodăriilor cu venituri mici au putut evita sărăcia din cauză că familiile lor au primit transferuri sociale, în comparație cu 40% în medie în UE (Eurostat 2020, calculele autorilor). Reducerea sărăciei prin intermediul transferurilor asistențiale variază semnificativ între regiuni: în 2019, ea era de doar 5,3% în Regiunea Nord-Est și 9,7% în Sud-Vest Oltenia, în timp ce în Regiunea Nord-Vest ajungea la 25% și în București la 52%. Unul din puținele domenii în care România se descurcă ceva mai bine este furnizarea protecției sociale către părinții salariați cu copii sub vârsta de trei ani, prin intermediul indemnizațiilor pentru concediul de maternitate și îngrijirea copilului, ca și al stimulentei de revenire timpurie la muncă. În schimb, lucrătorii sezonieri precari și persoanele autoangajate din agricultură de subsistență au dificultăți în a accesa protecția socială prin sistemele publice de asigurări, dar și prin transferuri sociale țintite, pe bază de anchetă socială. Ratele înalte ale sărăciei în muncă (16%, în comparație cu media UE de 9%) sunt explicate, de regulă, prin proporția mare de lucrători precari din agricultură (de exemplu, Adăscăliței et al. 2020: 8–9). Disparitatea salarială de gen din România este una din cele mai mici din Europa, dar rata ocupării a rămas semnificativ mai mare pentru bărbați, mai ales atunci când excludem femeile ocupate ca lucrători familiari neremunerați. Ținând cont de aceste fapte, obiectivele Pilonului European al Drepturilor Sociale (2017) par mai degrabă îndepărtate pentru România.

3.4 CONCLUZIE: NORMALIZAREA INEGALITĂȚILOR

Ce ar trebui schimbat în politicile regionale europene pentru a reduce în mod eficient disparitățile sociale și economice din România este nu doar o chestiune tehnică de administrare a politicilor, ci și o chestiune politică mai largă de a aduce în centrul atenției, în tot cuprinsul politicilor regionale de coeziune, unele din sursele majore ale inegalităților din România. Discrepanțele în termenii productivității și veniturii dintre sectorul agricol și industriile manufacturiere nu ar trebui

ascunse în spatele atât de mult discutatului clivaj rural-urban, ci abordate în relație cu producția verde, sustenabilă, și cu formele prevalente de ocupare din aceste sectoare. De asemenea, susținerea agriculturii și a locurilor de muncă verzi ar trebui să potențeze reglementările muncii și negocierea colectivă, asigurând accesul la asigurări sociale și servicii subvenționate. Sărăcia în rândul copiilor și perspectivele mobilității sociale ascendente nu ar trebui încadrate doar ca probleme ale venitului redus, ci și ca rezultat istoric al nedreptăților trecute îndurate de familiile de țărani, romi și alte minorități etno-culturale. Abandonul școlar și calificările educaționale reduse ar trebui văzute ca fiind intrinsec legate de îndelungata subfinanțare a educației publice și penuria de personal calificat pentru o educație incluzivă care compensează dezavantajele defavorizării socio-economice. Din punct de vedere administrativ, consolidarea capacității locale și regionalizarea ar trebui să primească o pondere mai însemnată, ținând cont de inegalitățile semnificative dintre regiuni care fac ca redistribuția națională să fie necesară.

ANEXA A:

Documentarea indicatorilor

Indicator	Definiție	Sursă
Rată de dependență demografică	Proporția copiilor (0–14 ani) și a persoanelor în vârstă (>= 65 ani) față de populația de vârstă activă (20–64 ani)	Institutul Național de Statistică 2020
Salariați	Proporția salariaților față de populația între 20 și 65 de ani, în procente	Institutul Național de Statistică 2020
Lucrători din sectoare bazate pe cunoaștere	Ponderea lucrătorilor din sectoare bazate pe cunoaștere, în procente	Institutul Național de Statistică 2020
Abandon școlar	Ponderea celor care abandonează școala fără să absolve, în procente	Institutul Național de Statistică 2020
Speranță de viață	Speranța de viață la naștere, în ani	Institutul Național de Statistică 2020
Venit	Câștiguri brute nominale lunare medii, în LEI	Institutul Național de Statistică 2020
Medici de familie	Numărul medicilor de familie la 100.000 locuitori	Institutul Național de Statistică 2020
Alimentare cu apă	Ponderea populației care are acces la sistemele publice de alimentare cu apă, în procente	Institutul Național de Statistică 2020
Prezență la vot	Prezență la vot medie la alegerile locale din 2016 și 2020, în procente	Prezență vot. Serviciul de Telecomunicații Speciale 2020
Migrație internă	Balanța internă netă a migrației la 1.000 locuitori	Institutul Național de Statistică 2020
Migrație externă	Numărul emigranților cu schimbare permanentă a reședinței la 1.000 locuitori	Institutul Național de Statistică 2020

ANEXA B: Note metodologice

Tipologia spațială a României a fost calculată printr-o procedură statistică combinată constând dintr-o analiză a componentelor principale și o analiză de cluster. Această procedură implică trei pași. În primul pas, toate variabilele au fost standardizate printr-o transformare de scor z . Apoi, dat fiind că mulți din cei 11 indicatori ai disparității selectați sunt potențial corelați, a fost întreprinsă o analiză a componentelor principale, pentru a reduce complexitatea și a evita orice posibil subiectivism produs de multicoliniaritate. Analiza componentelor principale contopește selecția inițială a indicatorilor cu un număr redus de „supervariabile” necorelate, așa-numitele componente principale. Cantitatea componentelor principale alese pentru analiza de cluster explică peste 90% din variația totală a datelor. În cadrul ultimului pas a fost întreprinsă, cu ajutorul metodei Ward, o analiză de cluster ierarhică. În cadrul acestei proceduri, observațiile inițiale sunt contopite ierarhic cu ajutorul unui criteriu al variației minime. Punctul la care este oprită procedura de clusterizare și, prin urmare, numărul de clustere rezultat sunt alese de către analistul de date. În cadrul echipei de cercetare au fost testate și discutate mai multe soluții. Tipologia finală cu patru clustere a fost selectată pe baza intuitivității și relevanței ei pentru identificarea disparităților spațiale din România.

ANEXA C: Game ale valorilor indicatorilor

Indicator	An	Gamă a valorilor, de la ... până la ...
Rată de dependență demografică (Proporția copiilor [0–14 ani] și a persoanelor în vârstă [$\geq$ 65 ani] față de populația de vârstă activă [20–64 ani])	2020	42,2 (Gorj) până la 55,2 (Teleorman)
Salariați (%)	2019	18,1 (Vaslui) până la 75,9 (Municipalitatea București)
Lucrători din sectoare bazate pe cunoaștere (%)	2019	2,7 (Bistrița-Năsăud) până la 12,7 (Municipalitatea București)
Rată de abandon școlar (%)	2017	1,5 (Bihor) până la 6,5 (Sibiu)
Speranță de viață (în ani)	2019	73,7 (Tulcea) până la 80,8 (Vâlcea)
Venit (în Lei)	2018	3.365 (Bistrița-Năsăud) până la 6.057 (Municipalitatea București)
Medici de familie (Numărul medicilor de familie la 100.000 locuitori)	2018	36,3 (Ilfov) până la 99,2 (Municipalitatea București)
Alimentare cu apă (%)	2018	34,2 (Teleorman) până la 98,5 (Brăila)
Prezență la vot (%)	2016/2020	35,0 (Municipalitatea București) până la 59,8 (Giurgiu)
Migrație netă internă (Balanța internă netă a migrației la 1.000 locuitori)	2015–2019	-44,8 (Vaslui) până la 59,9 (Iași)
Migrație netă externă (Numărul emigranților cu schimbare permanentă a reședinței la 1.000 locuitori)	2015–2019	1,7 (Harghita) până la 10,0 (Municipalitatea București)

Bibliografie

- Adăscăliței, Dragoș; Raț, Cristina; Spătari, Marcel** 2020: Îmbunătățirea protecției sociale din România, București.
- Ban, Cornel** 2014: Dependență și dezvoltare: economia politică a capitalismului românesc, Cluj-Napoca.
- Banca Mondială** 2018: Rapid Assessment of the Romanian CSO in the Context of Covid-19, Washington, <http://documents1.worldbank.org/curated/en/374111602685815317/pdf/Rapid-Assessment-of-Romanian-CSO-in-the-Context-of-COVID-19.pdf> (01.02.2021).
- Banca Mondială** 2018: Romania. Systematic Country Diagnostic. Migration, Washington, WB, <http://documents1.worldbank.org/curated/en/210481530907970911/pdf/128064-SCD-PUBLIC-P160439-Romania-SCD-BackgroundNoteMigration.pdf> (01.02.2021).
- Benedek, József; Varvari, Ștefana; Litan, Cristian Marius** 2019: Urban growth pole policy and regional development: Old wine in new bottles?, în Lang, Thilo; Görmar, Franziska (editori): Regional and local development in times of polarisation, Londra, pp. 173–197.
- Boldea, Monica; Oșil, Maria; Părean, Mihai** 2012: Regional Disparity Analysis: The Case of Romania, în: Journal of Eastern Europe Research in Business & Economics, 599140, pp.1–10.
- Caramihai, Karina** 2021: Meditațiile – o industrie nedreaptă, Consiliul Elevilor, <https://consiliulelevilor.ro/category/educatie/> (01.02.2021).
- CE** 2017: Competitiveness in low-income and low-growth regions. The lagging regions report, Bruxelles, Comisia Europeană, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/lagging_regions%20report_en.pdf (01.02.2021).
- CE** 2020a: Standard Eurobarometer 93: iulie 2020 – august 2020, <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/standard/surveyky/2262> (01.02.2021).
- CE** 2020b: Raportul de țară din 2020 privind România, Bruxelles, Comisia Europeană, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2020-european_semester_country-report-romania_ro.pdf (01.02.2021).
- Dospinescu, Andrei S.; Russo, Giuseppe** 2018: Romania – Systematic Country Diagnostic: Background Note – Migration, Washington, <http://documents1.worldbank.org/curated/en/210481530907970911/pdf/128064-SCD-PUBLIC-P160439-RomaniaSCD-BackgroundNoteMigration.pdf> (01.02.2021).
- EFOR** 2013: Clientelismul politic: în alocarea de fonduri către primării; în sifonarea de resurse din companii publice, <https://expertforum.ro/extra/harta-bugetelor/EFOR-rap-anual-2013.pdf> (20.01.2020).
- Eurostat** 2020: Anuarul Regional Eurostat ediția 2020, Luxemburg.
- Florian, Bogdan; Țoc, Sebastian** 2020: Policy note: Educația în timpul pandemiei. Răspunsuri la criza nesfârșită a sistemului educațional românesc, București, SNSPA, <http://snspa.ro/policy-note-educatia-in-timpul-pandemiei-raspunsuri-la-criza-nesfarsita-a-sistemului-educational-romanesc/> (01.02.2021).
- Goschin, Zizi** 2014: Regional Inequalities and Sigma Divergence in Romania, în: Procedia Economics and Finance, 10, pp. 45–53.
- Greenpeace** 2020: Critique of the Romanian National Plan for Improvement and Resilience, <https://mainesedecideazi.ro> (15.12.2020).
- Institutul Național de Statistică – INS** (2020). Tempo online dataset. (01.02.2021).
- Ionescu-Heroiu, Marcel; Vintan, Adina-Dorina; Cira, Dean A.** 2013. Orașe competitive. Remodelarea geografiei economice a României, București.
- Kallioras, Dimitri; Petrakos, George; Tsiapa, Maria** 2010: The Emerging Economic Geography Setting in New EU Member States: A Comparative Account of Regional Industrial Performance and Adjustment, în: E. Marelli & E. Signorelli (editori): Economic Growth and Structural Features of Transition, Londra, pp. 150–169.
- MADR** 2017: Evaluare a Strategiei pentru cercetare – dezvoltare – inovare în domeniul agroalimentar, București.
- MDRAP** 2019: Proiectul Strategiei naționale a locuirii 2016–2030, www.juridice.ro (01.02.2021).
- Nica, Elvira; Sima, Violeta; Gheorghe, Ileana; Drugău-Constantin, Andreea; Dumitrescu, Cătălina** 2018: Analysis of Regional Disparities in Romania from an Entrepreneurial Perspective, Sustainability, 10(10), pp.1–21, <https://www.mdpi.com/2071-1050/10/10/3450/pdf> (01.02.2021).
- Observatorul european pentru sisteme și politici de sănătate; OCDE** 2019: State of Health in the EU: Romania. România: Profilul de țară din 2019 în ceea ce privește sănătatea, Bruxelles, https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/state/docs/2019_chp_romania_romanian.pdf (01.02.2021).
- OCDE** 2019: Talent Abroad: A Review of Romanian Emigrants, Paris.
- Pantazi, Cristian** 2020: Regionalizarea de facto: Județele, înlocuite cu regiuni în organigrama unor ministere. Guvernul Orban începe reforma administrației fără să mai aștepte o eventuală modificare a Constituției, G4Media, <https://www.g4media.ro/regionalizarea-de-facto-județele-in-locuite-cu-regiuni-in-organigrama-unor-ministere-guvernul-orban-in-cepe-reforma-administratiei-fara-sa-mai-astepte-o-eventuala-modificare-a-constitutie.html> (20.01.2020).
- Restrepo Cadavid, Paula; Cineas, Grace; Quintero, Lluís E.; Zhukova, Sofia** 2017: Cities in Europe and Central Asia: a shifting story of urban growth and decline, Washington D.C.
- Sandu, Dumitru** 2011: Social disparities in the regional development and policies in Romania, în: International Review of Social Research, vol.1(1), pp.1–30.
- Sandu, Dumitru** 2020. Efectul de regiune urbană în dezvoltarea umană locală, în: Stoian, M.; Csibi, M.; Mihăilescu, G.; (editori.): Calitatea vieții. Tehnologie în retroumanism. Viitorul cu puterea comunităților. București.
- Surd, Vasile; Kassai, Ianos; Giurgiu, Laura** 2011: Romania disparities in regional development, în: Procedia – Social and Behavioral Sciences, 19, pp. 21–30.
- Swinkels, Rob; Stănculescu, Manuela; Anton, Simona; Koo, Bryan** 2016: Atlasul zonelor urbane marginalizate, București, <http://documents1.worldbank.org/curated/en/857001468293738087/pdf/882420WP0P1430085232B000UO0900Atlas.pdf> (01.02.2021).
- Teșliuc, Emil; Grigoraș, Vlad; Stănculescu, Manuela Sofia; Sandu, Dumitru** 2015: Atlasul zonelor rurale marginalizate, București.
- Török, Ibolya** 2014: From growth to shrinkage: The effects of economic change on the migration processes in rural Romania, în: Landbauforschung applied agricultural and forestry research 64 (3/4), pp. 195–206.
- Török, Ibolya** 2019: Regional Inequalities in Romania before and After the EU Accession, IOP Conference Series, în: Earth and Environmental Science, 221, pp 1–8.

Lista de figuri și grafice

Vincze, Enikő; Hossu, Iulia-Elena (editori) 2014: Marginalizarea socio-teritorială a comunităților de romi în România, Cluj-Napoca.

Vincze, Enikő; Petrovici, Norbert; Raț, Cristina; Picker, Giovanni (editori) 2019: Racialized labour in Romania, Londra, https://www.researchgate.net/profile/Norbert-Petrovici/publication/325475113_Introduction_Racialized_Labour_of_the_Dispossessed_as_an_Endemic_Feature_of_Capitalism/links/5e730dad299bf1571848c222/Introduction-Racialized-Labour-of-the-Dispossessed-as-an-Endemic-Feature-of-Capitalism.pdf (01.02.2021).

Zaman, Gheorghe; Goschin, Zizi; Vasile, Valentina 2013: Evoluția dezechilibrelor teritoriale din România în contextual crizei economice, în: Romanian Journal of Economics, vol. 37, număr 2(46): pp. 20–39.

- 10 Figura 1
Harta disparităților din România
- 11 Tabelul 1
Tipologia spațială a disparităților socio-economice din România
- 13 Tabelul 2
Gama valorilor indicatorilor pentru tipurile spațiale
- 17 Tabelul 3
Rezumat al recomandărilor specifice clusterelor, împreună cu dimensiunea socială

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES)

www.fes.de

The Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este cea mai veche fundație politică din Germania, cu o bogată tradiție care începe odată cu înființarea ei din 1925. Astăzi, fundația rămâne loială moștenirii celui care i-a dat numele și promovează ideile și valori centrale ale social-democrației: libertate, justiție și solidaritate. Ea are legături strânse cu social-democrația și sindicatele libere.

FES promovează progresul social-democrației, în special prin:

- activitate de educație politică pentru întărirea societății civile;
- think-tank-uri;
- cooperare internațională cu rețeaua noastră de birouri din peste 100 de țări;
- sprijinirea tinerilor talentați;
- păstrarea memoriei colective a social-democrației prin arhive, biblioteci și nu numai.

Foundation for European Progressive Studies (FEPS)

www.feps-europe.eu

Foundation for European Progressive Studies (FEPS) este think-tank-ul familiei politice social-democrate de la nivelul UE. Misiunea ei este să creeze cercetări inovatoare, recomandări de politici, pregătire și dezbateri care să inspire și informeze politica și politicile progresiste din Europa. FEPS funcționează ca centru de reflecție pentru facilitarea apariției de răspunsuri progresiste la provocările cu care se confruntă Europa. Astăzi, FEPS beneficiază de o rețea solidă de 68 de organizații membre. Pe lângă această rețea de organizații care promovează activ valorile progresiste, FEPS are și o amplă rețea de parteneri, inclusiv universități recunoscute, savanți, decidenți și activiști.

ILS – Research Institute for Regional and Urban Development gGmbH

www.ils-forschung.de/en/

ILS este un institut de cercetare urbană care explorează dinamicile și diversitatea schimbărilor urbane dintr-o perspectivă internațională comparativă. Scopul cercetării este înțelegerea proceselor de transformare, pentru o mai bună imagine asupra dezvoltării sustenabile și design-ului zonelor urbane de diferite dimensiuni.

IMPRESSUM

© 2021

Friedrich-Ebert-Stiftung România

Juliane Schulte

Opiniile exprimate în această publicație nu sunt în mod necesar și cele ale Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și ale organizațiilor partenere pentru această publicație.

În lipsa unui acord scris al FES, utilizarea comercială a oricăror produse media publicate de Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este interzisă.

Prima copertă: © Heike Wächter

Concept design: www.bergsee-blau.de

Design/Tehnoredactare: Heike Wächter

Traducere din limba engleză: Ciprian Șiulea

EUROPA

Mai multă egalitate în Europa!

Incapacitatea actorilor și procedurilor democratice de a furniza răspunsuri rapide la chestiunile social-economice a dus la o largă deziluzie în sistemele politice și democratice din Europa. Pe măsură ce beneficiile creșterii economice și șomajul din ce în ce mai mare s-au distribuit în mod inegal, creând astfel disparități regionale, inegalitățile și nedreptățile social-economice percepute și resimțite s-au adâncit și au făcut jocul populismului de extremă dreapta. Dar care sunt răspunsurile la aceste provocări economice? Cum ar trebui politicile statelor membre UE și ale UE să combată disparitățile socio-economice regionale? Prin proiectul „Europa inegală – combaterea disparităților regionale din Europa”, Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și Foundation for European Progressive Studies (FEPS) avansează recomandări progresiste de politici bazate pe rapoarte asupra disparității din mai multe țări europene, atât pentru nivelul național, cât și pentru cel european.

<https://fes.de/romania-inegala>